

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ОЦІНКА РІЗНИХ МОВНИХ РІЗНОВИДІВ У ТРЬОХ НАСЕЛЕНИХ
ПУНКТАХ БЕРЕГІВСЬКОЇ ГРОМАДИ НА ОСНОВІ АНКЕТНОГО
ОПИТУВАННЯ

Барна Олександра Йосипівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма «Середня освіта (Мова і література (угорська))»

Спеціальність 01 Освіта / Педагогіка 014 «Середня освіта (Мова і література
угорська)»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 96 / 02.10. 2023.

Науковий керівник:

Дудич Катерина Іванівна,
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедри

Берегсасі Аніко Ференцівна,
зав. кафедри, доктор габлітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

**Кваліфікаційна робота
ОЦІНКА РІЗНИХ МОВНИХ РІЗНОВИДІВ У ТРЬОХ НАСЕЛЕНИХ
ПУНКТАХ БЕРЕГІВСЬКОЇ ГРОМАДИ НА ОСНОВІ АНКЕТНОГО
ОПИТУВАННЯ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV -го курсу

Барна Олександра Йосипівна

Освітня програма «Середня освіта (Мова і література (угорська))»

Спеціальність 01 Освіта / Педагогіка 014 «Середня освіта (Мова і література угорська)»

Науковий керівник: **Дудич Катерина Іванівна,**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Кормочі Золтан Золтанович,**

доктор філософії, доцент

Берегове
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

**A KÜLÖNBÖZŐ NYELVVÁLTOZATOK MEGÍTÉLÉSE A
BEREGSZÁSZI KISTÉRSÉG HÁROM TELEPÜLÉSÉN KÉRDŐÍVES
FELMÉRÉS ALAPJÁN**

Szakdolgozat

Készítette: Barna Alexandra

BA IV. évfolyamos magyar nyelv és irodalom

szakos hallgató

**Témavezető: Dr. Dudics Katalin,
PhD, docens**

**Recenzens: Dr. Karmacsi Zoltán,
PhD, docens**

ЗМІСТ

I. ВСТУП	6
II. ОГЛЯД СПЕЦІЛІЗОВАНИ ЛІТЕРАТУРИ	7
III. ПРО УМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	9
IV. ГІПОТЕЗИ	10
V. МОВНІ ВАРІАНТИ	11
VI. ПУНКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	16
VII. АНАЛІЗ ДАНИХ	19
VIII. ВИСНОВКИ	50
IX. СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52
X. РЕЗЮМЕ	55

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS.....	6
II. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	7
III. A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEIRŐL	9
IV. HIPOTÉZISEK.....	10
V. A NYELVVÁLTOZATOK.....	11
VI. A KUTATÓPONTOK	16
VII. AZ ADATOK ELEMZÉSE	19
VIII. ÖSSZEFOGLALÁS.....	50
IX. FELHASZNÁLT IRODALOM.....	52
X. REZÜMÉ.....	55

I. BEVEZETÉS

A Beregszászi kistérség egy Kárpátalján található közigazgatási terület, melynek magyar anyanyelvű lakosai számos nem standard nyelvhasználat elemekkel rendelkeznek. Eme közösség a magyar nyelvterület peremvidékén – Magyarország határain túl – éli mindennapjait, így bizonyos eltérések figyelhetők meg az itteniek és a más területekről származó egyének beszédét illetően (Cserniczkó 1998).

A kulturális, politikai és történelmi tényezők számos oldalról hatottak a kárpátaljai magyarság nyelvhasználatára. S az így alakult nyelvváltozat mindmáig a hétköznapi információcsere-eszköze. Egyes elemek kifejezetten csak ezen a vidéken lelhetők fel, más magyarlakta térségekben pedig nem. Ez többek között azzal is magyarázható, hogy Kárpátalja az elmúlt egy évszázad alatt több fennhatósághoz is tartozott, így különféle nemzetiségek (ukránok, oroszok, romák) éltek és élnek itt együtt mind a mai napig. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy az itteni nyelvváltozatot nem csupán a szláv nyelvekből kölcsönzött kifejezések különböztetik meg a többi nyelvjárástól.

Az alábbi szakdolgozat a Beregszászi kistérséghez tartozó három választott település – Beregszász, Gát, Makkosjánosi – nyelvváltozatainak megítélését helyezi fókuszba. Bár szomszédos helységekről van szó, a nyelvhasználat vonatkozásában mégis előfordulhatnak bizonyos eltérések, illetve különbségek léphetnek fel a nyelvváltozatok megítélése kapcsán.

Számtalan esetben lehet olyan kijelentésekkel találkozni, melyek szerint ebben a térségben az emberek „szépen” beszélnek, vagy éppen azzal, hogy az itteniek nem beszélnek nyelvjárásban.

Eme munkában átfogóan megvizsgálásra és elemzésre kerül három beregszászi kistérségben elhelyezkedő település lakóinak különböző nyelvváltozatokról alkotott véleményei és attitűdjei.

A szakdolgozat célja, hogy egy kérdőíves kutatás által szerzett adatok alapján bemutassa a fentebb említett településeken élő emberek nyelvhasználatát, illetve az ahhoz kapcsolódó nézeteket.

II. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A nyelvváltozat témaköre számos nyelvészt foglalkoztatta és foglalkoztatja mind a mai napig. Különbőféle tanulmányok jelentek meg ebben a szerteágazó témában. Léteznek általánosságban a nyelvváltozatokról szóló publikációk, a különböző nyelvváltozat típusokat, a nyelvjárási régiókat, illetve meghatározott települések jellemzését bemutató írások (A. Jászó 2007, Beregszászi–Dudics-Lakatos 2019, Crystal 1998, Cserniczkó 1998, Kálmán–Trón 2005, Kiefer Ferenc 2006, Lanstyák 1998, Parapatics 2013).

Mivel minden egyes nyelv változatokban él, ezért külföldi szakirodalmak is alkalmasak arra, hogy egy általános betekintést nyújtsanak a témakörbe. Olyan fogalmak meghatározásai tartozhatnak ide, mint a köznyelv, a nyelvjárás (de nem konkrét nyelvjárások körülírása), a szaknyelv, a szleng, a gyereknyelv és a diáknyelv. Jelen szakdolgozat alapjait azonban leginkább magyar nyelvű források képezik, mivel azok biztosítanak megfelelő információkat a témához.

A nyelvváltozatok ismertetése előtt érdemes szólni magáról a nyelvről, mely egy nagyobb képet mutat be. A szakdolgozatban szó kerül arról, hogy nem olyan egyszerű definiálni az említett fogalmat. Sapir, Trager, Chomsky és Hall különféle módon vélekedtek a nyelvről, rajtuk kívül azonban még nagyon sokan fejtették ki gondolataikat erről a kérdéskörrel (Sapir 1921, Trager 1949, Chomsky 1957, Hall 1968).

A Kálmán László és Trón Viktor által megalkotott *Bevezetés a nyelvtudományba* című kiadvány, mely 2005-ben jelent meg, számos olyan területet érint, mely a nyelvváltozatokkal kapcsolatos. Többek között a nyelv meghatározásának a problémáiról, a köznyelvről és a területi nyelvváltozatokról esik szó (Kálmán–Trón 2005).

A 2017-ben megjelent *A sztenderd és ami mögötte van* elnevezésű írásban Jánk István párhuzamba vonja a standard és a nem standard változatokat, illetve kifejti a róluk alkotott sztereotípiákat, melyek mindmáig a köztudatban élnek és bizonyos esetekben negatív megkülönböztetés éri azokat az egyéneket, akik nem beszélnek egyik vagy másik változatot (Jánk 2017). Ebből továbbá az is kikövetkeztethető, hogy a nyelvváltozatnak és ezzel együtt a nyelvhasználatnak identitásjelölő és közösségteremtő funkciója is van (Sándor–Kampis 2000: 142). Jánk István szerteágazó kutatást végzett a témában. A gyermekek oktatási intézményben végbemenő alapnyelvének változásáról a *Mit hoz magával a gyermek és mit kezd ezzel az iskola?* című cikkében vázolja fel az említett helyzetet (Jánk 2017). A magyar anyanyelvi nevelés problémáinak és kihívásainak a témakörével is foglalkozott (Jánk 2022).

A magyar nyelvváltozatokkal foglalkozó nyelvészek közé tartozik Kiss Jenő és Tolcsvai Nagy Gábor. Munkáikban a nyelvi változásokról, a különböző magyar nyelvjárási régiókról és azok állapotáról, a magyar standard helyzetéről, a nyelvközösségekről lehet olvasni.

A társadalmi nyelvváltozatok bemutatására Hangay Zoltán munkája hozható fel példának, illetve a szlengről Várnai Judit Szilvia és Kis Tamás kötetében, melynek *A szlengkutatás 111 éve* a címe, lehet többet megtudni (Hangay 1988, Várnai–Kis 2002). Eme nyelvváltozat témájához kapcsolódik még Parapatics Andrea doktori disszertációja, mely a fiatalok nyelvi mentalitásáról és magáról a szlengről szól (Parapatics 2013).

Nem utolsó sorban pedig kárpátaljai szerzők munkássága is megjelenik eme írás elméleti keretében. Ahogy azt a későbbiekben is lehet olvasni, a kárpátaljai magyarok mindennapi beszédében számos szláv eredetű kölcsönszó lelhető fel (Gazdag 2021: 13). A vidék magyar anyanyelvi oktatásával és reformjával, valamint a nyelvjárási beszédet illető attitűdökkel kapcsolatos elmélyülésében Beregszászi Anikó, Cserniczkó István és Dudics Katalin publikációi biztosítanak kiváló forrásanyagot (Beregszászi 2009, Beregszászi 2016, Beregszászi–Cserniczkó 2003, Beregszászi–Cserniczkó 2007, Beregszászi–Cserniczkó 2011, Beregszászi–Dudics-Lakatos 2019, Cserniczkó 2003, Dudics–Gazdag 2023). A három település népességének meghatározásához Molnár József és Molnár D. István kutatásai nyújtanak segítséget (Molnár–Molnár D. 2005).

Az említett nyelvészekon kívül természetesen mások is foglalkoztak többféle témákkal, melyek a nyelvváltozatokhoz kötődnek valamilyen formában. Minden régiónak megvannak az egyedi tulajdonságai a nyelvhasználatot illetően, így azok jellemzése is megtalálható különböző szakirodalmakban. Ezen munka elméleti része azonban a már felsorolt forrásokra támaszkodik. A szakdolgozat másik részét, vagyis az egyéni kutatást és annak eredményeinek feldolgozását egy kérdőíves felmérés tette lehetővé.

III. A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEIRŐL

A kutatás egy kész, nem általam szerkesztett kérdőív használatának köszönhetően valósult meg. Ez a kérdőív a beregszászi járás magyar lakóinak nyelvekről, nyelvváltozatokról, a helyi magyar beszédről való vélekedését vizsgálja. A szakdolgozatban leírtak azonban csupán három település (Beregszász, Gát, Jánosi) adataira hivatkoznak, figyelmen kívül hagyva a többi helységről beérkező információkat.

A kérdőív 2023 őszén lett közzétéve online formátumban egy közösségi platformon. Több válasz érdekében azonban személyesen is felkerestem embereket, hogy segítsék munkámat, illetve megkértem az ismerőseimet, hogy ők is továbbítsák másoknak, így a gyűjtést a hólabda módszer jellemzi. A felmérés lezárása 2024 tavaszára tehető.

Összesen 53 kérdésre kellett válaszolniuk az adatközlőknek, melyek közül akadtak nyitott és zárt kérdések is, továbbá a kérdőív legvégén egy olyan mezőt is láthattak, melyben a válaszadók megjegyzéseiket, észrevételeiket, javaslatait írhatták le a felméréssel, a témával kapcsolatban. Kötelezőként csupán az első tizenhat kérdés volt megjelölve, a többinél a kitöltő eldönthette, hogy szeretne vagy tudna rá válaszolni, avagy sem. Az életkorra vonatkozó alsó határ a 17 év volt, míg a legfelsőnél nem lett határozott szám beállítva, így a legidősebb korosztály a 61+ opciót választhatta.

A nagyjából fél év alatt, ameddig a kutatás zajlott, sajnálatos módon nem érkezett annyi válasz, amennyit célul tűztem ki. A három településről mindössze 57-en töltötték ki a kérdőívet, ebből 43 nő és 14 férfi. A Facebook applikáción többen is megosztották az űrlapot, személyesen is kitölttettem egyes emberekkel, illetve számos ismerőst kértem fel, hogy segítsenek adatközlőket keríteni, azonban minden igyekezet ellenére is csak az említett arányban érkeztek válaszok. Bizonyos történések a közelmúltból azt eredményezték, hogy rengetegen elköltöztek, így a személyes módon történő felmérés akadályba ütközött. Akik pedig eredeti lakhelyükön maradtak, azok nem feltétlenül hajlandók ilyen dolgokkal foglalkozni. Továbbá az interneten az emberek többsége csak végigpörgeti az idővonalat és nem tulajdonítanak nagyobb figyelmet egy hosszabbnak bizonyuló kérdőívre. Így tehát azzal kellett dolgoznom, amim éppen volt, még ha ez nem is felel meg az elvárt mennyiségnek.

A beérkező válaszok lezárását követően az Excel táblázat segítségével feldolgozásra kerültek az adatok. A kapott eredmények írásos elemzésre kerültek, valamint némely kérdéseknél diagramok szemléltetik a statisztikát.

IV. HIPOTÉZISEK

A kutatás alatt felmerülő hipotézisek a következők:

- Az emberek többsége „szépnek” tartja a magyar nyelvet, illetve saját településének a nyelvhasználatát.
- Számos ember úgy gondolja, hogy ők az irodalmi nyelvváltozatot beszélik.
- Sokan nem tudják meghatározni a köznyelv fogalmát.
- A kárpátaljai magyarok egy bizonyos része „csúnyának” hiszi a más magyar nyelvterületen élők beszédét.
- Az idősebb korosztály nem kedveli a szleng meglétét és használatát.
- A nyelv és a nyelvjárás meghatározza az embert, identitásjelző funkcióval bírnak.

V. A NYELVVÁLTOZATOK

A szakdolgozat fő célja és feladata, hogy kérdőíves adatgyűjtés segítségével mélyebben feltárja három Beregszászi kistérségben – név szerint Beregszász, Gát és Makkosjános – elhelyezkedő település lakóinak a nyelvjárásról való vélekedést. Azonban mielőtt bővebben kitérnénk erre, meghatározzuk, hogy mi is az a nyelvváltozat, milyen típusai vannak, illetve szót kell ejteni a három kárpátaljai település földrajzi elhelyezkedéséről, valamint egyéb jellemzőiről.

A különféle nyelvváltozatok, nyelvjárások körülírása előtt érdemes pár szóban kitérni magára a nyelv fogalmára.

Mi is az a nyelv lingviztikai megközelítésből? Erre a kérdésre nem olyan könnyű megtalálni a választ, nehéz pontosan definiálni. Minden korban különféle meghatározások születtek különböző nyelvészekről, tudósoktól. Valamelyek szélesebb körben elfogadottak, valamelyek pedig kevésbé. Az alábbiakban néhány meghatározás olvasható a nyelvről, melyek ismert nyelvészekről származnak:

Edward Sapir amerikai nyelvész az 1921-ben megjelent tanulmányában így fogalmaz: „A nyelv a gondolatok, érzelmek és vágyak közlésének kizárólag az emberre jellemző, tudatos módja akaratlagosan létrehozott szimbólumok segítségével.” (Sapir 1921). A szintén amerikai származású George L. Trager nem az érzelmi szempontból közelíti meg ezt a kérdéskört, hanem a rendszer perspektívájából, pontosabban azt állítja, hogy a nyelv egy önkényes, hangzó szimbólumokból álló rendszer (Trager 1949). Noam Chomsky, a generatív grammatika elméletének megalkotója úgy tartja, hogy a nyelv mondatokból – legyenek azok végesek vagy végtelenek – felépülő halmaz (Chomsky 1957). Egy további meghatározás szerint a nyelv „az emberek egymás közötti kommunikációjának és interakciójának intézménye, mely önkényes, hangzó-hallható szimbólumok szokásszerű használatára épül (Hall 1968)”.

Magáról a nyelvről számos jellemzőt lehetne felsorolni, azonban amelyet eme szakdolgozat témájához leginkább szükségszerű megemlíteni, az nem más, mint hogy a természetes élő nyelvekről elmondható, hogy változnak. Mind időbelileg, mind területileg alakulhatnak ki különféle változások egy adott nyelven belül (Kiss 2008: 257).

A nyelvváltozat meghatározása a következő: egy adott nyelven belüli változatok, amelyeket az egyes beszélők kölcsönösen megértenek kisebb-nagyobb mértékben. Mint ahogy sok más területen, úgy itt is felmerülnek bizonyos problémák, nézeteltérések. A magyarázat erre az, hogy léteznek hivatalosan elkülönített nyelvek – mint például a szerb és

a horvát –, melyeket beszélőik nehézségek nélkül megértenek, azonban ellenpélda erre, amikor egy nyelvként könyvelnek el olyanokat, amelyeknél problémába ütközhetnek a beszélők a kölcsönös megértés terén (Kálmán–Trón 2005: 29).

A nyelvi változásról az mondható el, hogy állandó nyelvi alkalmazkodással jár együtt, mivel a változás folyamata a nyelvközösségek beszélőinek megismerési, megnevezési, kifejezési igényeinek szükségletét jelentik. Az ember mindennapi beszédében előfordulhat olyan, hogy akarva vagy akaratlanul valami újat hoz létre. Ez lehet valamilyen nyelvbotlás következménye, szokatlan kiejtés, hapax vagy szándékolt újítás. A felsorolt eseteket azonban csak akkor fogadják el a szakértők nyelvi változásnak, ha a folyamatos ismétlés által ezek legalább az adott közösség legalább egy részében terjednek el (Kiss 2008: 258).

Mint ahogy azt már a fentebb leírtak alapján le lehet szögezni, nincs olyan, hogy egy adott nyelv beszélőinek nyelvhasználata tökéletesen megegyezik, ugyanis különféle eltérések (hangtani, szókincsbeli, szerkesztésbeli) jelennek meg. Az úgynevezett elterjedtség jellege alapján elkülönítünk etnikai, területi, valamint társadalmi nyelvváltozattípusokat (Kálmán–Trón 2005: 30).

A nyelvváltozatok csoportjába számos fogalom tartozik bele. Elsősorban kerüljön szó a köznyelvről (más néven standard vagy sztenderd). Mint ahogy az már a nyelv meghatározásánál is felbukkant, úgy a standard fogalmának magyarázata sem olyan egyszerűen körülhatárolható. Sokan úgy tekintenek erre a definícióra, mint a művelt és igényes emberek nyelvére, azonban ez nem egyenlő a valósággal. A magasabb iskolázottsággal rendelkező emberek nem feltétlenül tekintik sajátjuknak ezt a változatot, illetve a standardot használó emberekre nem mondható el minden esetben, hogy műveltek vagy magas felsőfokú végzettséggel bírnak (Jánk 2017). Na de akkor hogyan is magyarázható meg a köznyelv? Hogy melyik változatot fogadják el a standard alapjának egy adott nyelvben, az lehet önkényes vagy történelmi választás. Példákkal ez a következők szerint szemléltethető: Németországban az első bibliafordítás nyelve a standard, Franciaországban a fővárosi nyelvjárás, Magyarország esetén pedig ez egy önkényesen választott változat (Kálmán–Trón 2005: 31).

Igazán lesarkítva, minden elem, amely nem tartozik bele a standardba, az a nem standard nyelvváltozat csoportjába esik. A magyar gyermekek jelentős része nem a köznyelvet használja felcseperedésük közben, így az iskolába úgy kerülnek be, hogy nyelvhasználatuk változó mértékben eltér az iskola nyelvváltozatától. Ez sok esetben valamely nyelvjárással köthető egybe (Jánk 2017).

A nyelvhasználat egyik meghatározó funkciója közé tartozik, hogy folyamatosan jelezni tudjuk vele identitásunkat, illetve a viszonyt, mely közöttünk és beszédpartnerünk között áll fenn. A különböző nyelvváltozatok megléte a közösségek csoportkohéziójának megteremtésében nagy szerepet vállal (Sándor–Kampis 2000: 142).

A fentebb tárgyalt bekezdésben, melyben a nem standard nyelvváltozatról esett szó, megjelent a nyelvjárás fogalma, melyet a következők szerint lehet definiálni: „Egy adott nyelv többi nyelvváltozattól rendszerszerűen, azaz meghatározott szabályok szerint többé-kevésbé s valamennyi szinten eltérő nyelvváltozat, amely területileg kötött, elsősorban szóbeli közlésre szánt és mindenekelőtt a mindennapi életterületeket átfogó beszédmód, amelyet általában a falakban felnőtt és ott lakó, a hozzá legalábbis semleges viszonyuló emberek elsődleges nyelvváltozatukként, spontán módon használnak a számukra természetes, mindennapos, informális-familiáris beszédhelyzetekben, s elsősorban az egymás közötti kommunikációban” (Kiss 2001: 36).

A (magyar) nyelvjárásokat általánosságban számos ismérvvel jellemezhetjük: a legrégebbi magyar nyelvváltozatok főként a paraszti életvitelhez kapcsolódnak; köznyelvekről elmondható, hogy bizonyos nyelvjárások keveredése által születtek meg; a magyarok jelentős része mind a mai napig valamilyen nyelvjárási háttérrel rendelkezik. A nyelvjárásoknál megfigyelhető lendületes átalakulás a magyar nyelvközösségben a 20. század második felének a közepére tehető. A változás kétirányú lehet: szűkül a használati színterük, valamint csökken a regionalitásuk mértéke; általános tendencia a nyelvjárásoknak a standardhoz való közeledése; az anyaországi magyarok – összevetve a Kárpát-medence területein élő kisebbségi magyarokkal – köreiben sebesebben terjed a köznyelvhez való közeledés; nem helyénvaló állítás, hogy a nyelvjárások kiháló állapotban vannak (Tolcsvai Nagy 2017: 200).

A nyelvjárási egységeket az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

1. Helyi nyelvjárás – ez a legkisebb egység, ugyanis csupán egy-egy település (legtöbb esetben falu) beszélőközösségéből épül fel.

2. Nyelvjárás csoport – több település nyelvjárásai közötti lazább kapcsolatával magyarázható a fogalom. Ezeket a nyelvjárásokat történeti, földrajzi, és/vagy gazdasági háttér köti össze.

3. Nyelvjárási régió – azoknak a nyelvjárás csoportoknak az összessége, melyekre kisebb mennyiségű, csak az adott nyelvjárás csoportokra jellemző jelenségek fordulnak elő (Tolcsvai Nagy 2017: 202-203).

A magyar nyelvjárási régiókból tízet különböztet meg a szakirodalom, melyek közül egyik sincs teljes mértékben a mai Magyarország területén. A tíz nyelvjárási régió a következő: dél-dunántúli, a közép-dunántúli-kisalföldi, a nyugat-dunántúli, a Tisza-Körös-vidéki, a palóc, a délföldi, az északkeleti, a mezőségi, a székely és a moldvai (Kiss 2003: 264).

Mivel az alábbi szakdolgozat alapja három kárpátaljai – azon belül beregszászi járási – település nyelvhasználatáról szól, ezért meg kell említeni, hogy a kárpátaljai magyar nyelvjárások az északkeleti nyelvjárási régió csoportjába tartoznak.

A kárpátaljai magyar beszélők nyelvhasználatában számos szláv (ukrán és/vagy orosz) kölcsönszó bújik meg, mely az élet több színterén is használatban áll. A területeken, melyekre jellemző az erős államnyelvi dominancia, nagyobb gyakorisággal jelennek meg a kölcsönszavak, ahol pedig jelentős többségben élnek magyar anyanyelvűek, ott kevesebb mértékben figyelhető meg ez a jelenség. Több száz ilyen kölcsönszóval lehet számolni a kárpátaljai magyarok köreiben (Gazdag 2018: 47).

A nyelvjárásokon kívül vannak egyéb változatok a nyelvhasználatot illetően. A szaknyelvek a valláshoz, joghoz, politikához, kereskedelemhez, gyógyításhoz, természettudományhoz és minden egyéb szakmához kapcsolódó kifejezések és fogalomrendszerek leírását, illetve azoknak beszédben való alkalmazását foglalják magukba (Crystal 1998: 470). A következő megemlítendő fogalom a szleng, mely úgy határozható meg, hogy a fiatalok nyelvhasználatára és eltér más regiszterek érzelmi töltettel rendelkező kifejezéseitől. A szleng egyik fő jellegzetessége, hogy egy bizonyos korcsoporthoz kapcsolódik és hullámszerű a terjedése. A szlengszavak a legtöbb esetben nagyon korlátozott időintervallumban maradnak divatban, hamar váltakoznak (Roberts 2002: 134-135). Ugyancsak képlékeny nyelvváltozathoz tartoznak az egyéb életkorhoz kötött jelenségek, mint a gyereknyelv és a diáknyelv. Bravúros dinamikával rendelkeznek, azonban gyors cserélődésük miatt az átmenetiség jellemzi ezeket (Hangay 1988: 414).

A magyar anyanyelvi oktatás szeme előtt az a cél lebeg, hogy a tanulókat megtanítsa a standard elsajátítására. Azonban itt felmerül az a probléma, hogy az oktatás ügyében felelős illetékesek nem számolnak azzal a ténnyel, hogy az iskolába kerülő magyar gyermekek egy otthonról hozott nyelvváltozattal (alapnyelvvél) rendelkeznek, mely igen nagy részben egy nyelvjárási alapú. A Magyarország határain kívül élő magyarok esetében ez a nyelvjárás az adott államnyelv szókészletéből kölcsönzött elemekkel is rendelkezik. Mivel pedig a közoktatás a standardot részesíti előnyben, ezért az ettől eltérő nyelvváltozatok stigmatizáció áldozatai lehetnek. A 90-es és a 2000-es években

megmutatkozott egy olyan szemléletváltás, mely arra hívja fel a figyelmet, hogy az otthonról hozott alapnyelv ne kerüljön leépítésre, hanem arra alapozva történjen a standard elsajátítása az iskolákban, mindemellett pedig szemléltetni a különböző nyelvváltozatok funkcióit és létjogosultságait (Dudics 2018: 85). Eme reform célja, hogy a tanulók additív, vagyis hozzáadó szemléletben ismerkedjenek meg a nyelvvel, megátolva azt, hogy valamilyen hátrány érje őket nyelvhasználatukat illetően az oktatásban eltöltött évek alatt (Beregszászi 2012: 64).

VI. A KUTATÓPONTOK

Beregszász

1. ábra: Beregszász.

Forrás: PannonHírnök.

A kárpátaljai magyarság számára kiemelten fontos város a beregszászi járás székhelye, mely a megye délnyugati részén helyezkedik el. Az anyaország területétől csupán 6 kilométer választja el.

A lakosságot illetően nem állnak rendelkezésre pontos adatok, ugyanis a legutóbbi népszámlálás 2001 évében történt, melynek már több mint két évtizede, továbbá a 2022-ben kezdődő orosz-ukrán háború következményei is negatív hatással sújtották a lakosság számát. Azonban jelen pillanatban csak a több mint húsz éves adatok alapján lehet jellemezni Beregszász populációját, miszerint 27.200 fő lakik a városban, melyből a magyarok száma 12.800 (47,1%), az ukránoké 10.300 (38,9%), az oroszoké 1.500 (5,4%), a romáké 1.700 (6,4%), illetve 900 (1,2%) más nemzetiségű (Molnár – Molnár D. 2005). Az évek elteltével, valamint főként a háború kitörése miatt Beregszászban jelentős népességbeli változás következett be.

A közoktatást illetően meg kell említeni, hogy mind magyar-, mind ukrán tannyelvű iskolák működnek a városban. Kiemelkedő fontosságú az ukrán nyelvű oktatást nézve az egészségügyi szakiskola és a szakipari középiskola. A magyar felsőoktatás bázisa pedig a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, mely számos szakkal rendelkezik.

Beregszász kulturális- és gazdasági szempontból is jelentős a környéken. Megemlítésre méltó a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház, a Művészeti Iskola, a beregszászi termálfürdő, múzeumok, a különféle ételmezei, éttermek, vállalatok, egyházi- és civilszervezetek.

Gát

2. ábra: Gáti református templom.
Forrás: Andy Travels Club.

Gát község a beregszászi járásban található Beregszász és Munkács városok között. A falu a hajdani Szernye-mocsár vagy másnéven Szernye-tó közepén jött létre. A helyi szájhagyomány azt tartja, hogy eme mocsár védte meg az ott élő embereket a tatárjárástól.

A község nevét legelőször 1374-ben említi egy oklevél. Nevének eredete valószínűleg azzal köthető össze, hogy a Mérce-patakot elrekesztették, vagyis gátat készítettek azon helyre (Botlik 2001).

Gát a legnagyobb magyarlakta települések egyike. A legutóbbi népszámlálási adatok szerint 3500 lakossal rendelkezik a tőle két kilométerre elterülő Csikósgoronddal együtt. A helyiek legfőképpen mezőgazdálkodásból és állattartásból élnek (Molnár – Molnár D. 2005).

A településen egy iskola (Gáti Kovács Vilmos Líceum) működik, továbbá megtalálható itt egy református templom és parókia, kultúrház, különféle éttermek, illetve boltok. A községet pedig erdők veszik körbe.

Két neves ember is származik Gátról, nevezetesen Kovács Vilmos író és költő, valamint Cipola Gizella operaénekes.

Makkosjánosi

3. ábra: Jánosi Líceum.

Forrás: Saját készítésű fotó.

Makkosjánosi – ahogy a helyiek mondják, Jánosi – a már fentebb említett Beregszász és Gát települések között terül el. A falu már a XIV. század elején saját parókussal rendelkezett. A XIV. század második felében Erzsébet királyné birtokában volt és ekkor Ivanósi néven volt ismert, egy évszázaddal később azonban már Jánosi néven a munkácsi várhoz tartozott. 1566-ban a tatár pusztítás áldozata lett. A XVII. században Lorántffy Zsuzsanna birtokában állt a falu (Lehoczky 1881).

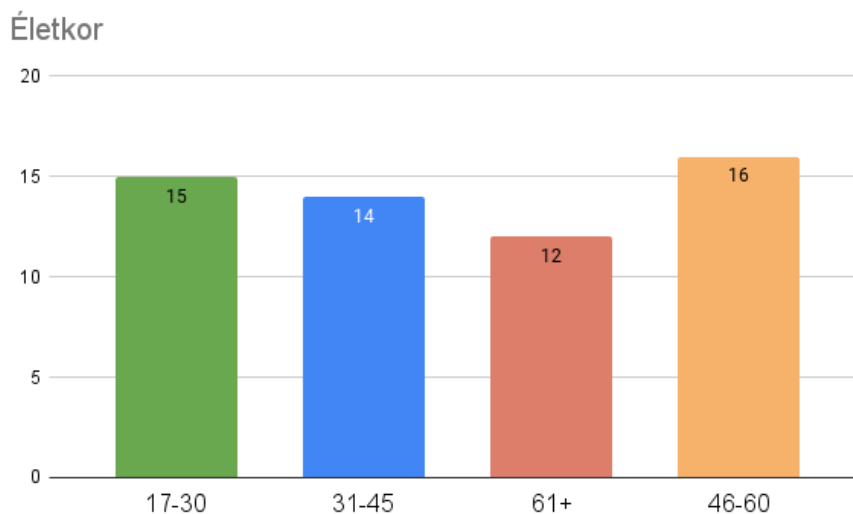
Makkosjánosi a 2001-es népszámlálás adatai szerint 2030 fővel rendelkezik, melyből 1657-en magyarnak vallják magukat (Molnár – Molnár D. 2005). Eme számadat azonban idővel jelentősen módosult, bár pontosan nem lehet megállapítani, hogy mennyire. A falu görögkatolikus többségű, de élnek itt rómaikatolikusok, reformátusok és egyéb vallásúak is (Makkosjánosi (Jánosi) – Beregszászi járás).

A településen számos egészségügyi-, kulturális-, egyházi- és gazdasági létesítmény található: posta, orvosi rendelő, gyógyszertár, egy görögkatolikus és egy református templom, élelmiszerlánc, különböző boltok, éttermek, szállóhelyek, benzinkutak, a Barna György nevű stadion, egy görögkatolikus óvoda, valamint nem utolsó sorban a Jánosi Líceum, melyben ukrán és magyar nyelven is folyik az oktatás.

VII. AZ ADATOK ELEMZÉSE

Mivel maga a kérdőív az egész Beregszászi járásra vonatkozik, ezért az adatok elemzésénél elsősorban külön kellett választani a beregszászi, a gáti és a jánosi adatközlők által szerzett adatokat. Ebből a szempontból legelőször is a helysége vonatkozó mezők kijelölésére volt szükség. Miután megtörtént ez a lépés, következőként a nem és az életkor elemzésére került sor, ugyanis ezek azok az alapinformációk, melyekre fel lehet építeni a többi adatot.

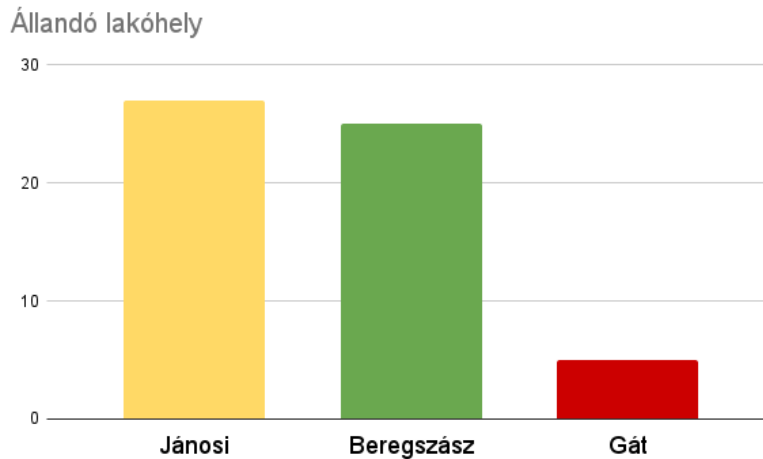
A beérkező válaszok alapján kimutatható, hogy összesen 57-en töltötték ki a kérdőívet, ebből 43 nő és 14 férfi, tehát a kapott adatok jelentős mennyisége a női rétegtől származik. Az életkor alsó határa a 17 év, a legfelső pedig a 61+. A legnépesebb réteget képviselők a 46-60 év közöttiek, mivel 16 egyén tartozik ebbe a kategóriába. Tőlük nem sokkal lemaradva, 15 ember jelölte be a 17-30-as csoportot, majd harmadik helyre az a 14 egyén került, akik 31-45 év közöttiek, végezetül pedig 12-en reprezentálják a 61+ korosztályt.

4. ábra: A kérdőívet kitöltők életkora.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

A legfontosabbnak beállítható adat a lakhelyre vonatkozik, mely alapján megfigyelhető, hogy melyik településen lakók milyen véleménnyel rendelkeznek a témához fűződő kérdésekkel kapcsolatban. A listát Jánosi vezeti, majd a második helyezés Beregszász városáé, legvégül pedig Gát zárja a sort. Ez alapján megállapítható, hogy egy falu és egy város lakóinak a válaszaik teszik ki legnagyobb mértékben az adatbázist.

5. ábra: A kérdőívet kitöltők lakhelye.

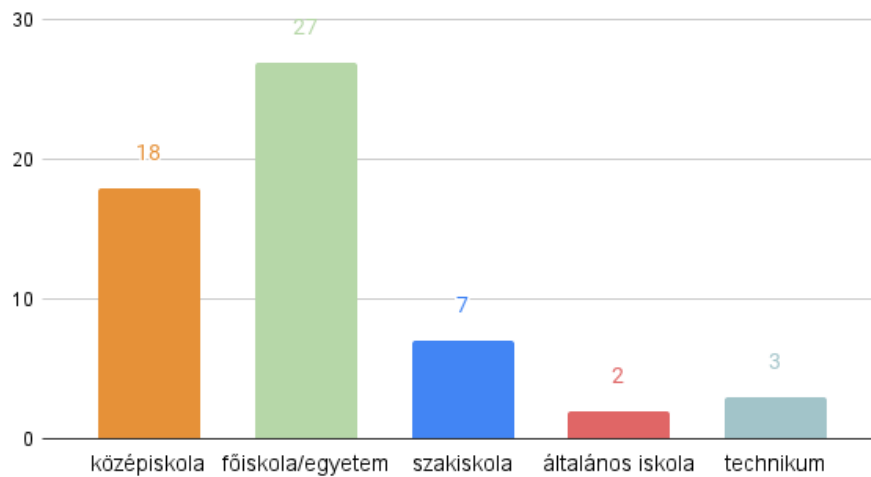
Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

Az anyanyelvet érintő kérdésre elsöprően a „magyar” válasz érkezett, amely számszerű adatként azt jelenti, hogy 55 ember magyar anyanyelvű. A maradék kicsiny réteget képviselő személyek pedig az ukrán ajkúak. A nemzetiség területén már viszont eltérő válaszok érkeztek, mivelhogy a kétnemzetiségű emberek is képviseltetik magukat. Mindezen személyeknél kimutatható, hogy egyik oldalról magyar származásúak, másik oldal felől pedig ukrán illetve egyéb nemzetiségű felmenőkkel rendelkeznek.

A következő kérdéskör az oktatás nyelvére irányul. A két kérdésre a magyart, az ukrán, valamint az egyéb kategóriát lehetett bejelölni. Az általános iskolát magyar nyelven elvégzők toronymagasan vezetik a listát, pontosabban 49 válaszadó tartozik ide. A kitöltők közül heten ukrán osztályban fejezték be az első négy osztályt, a maradék egy ember pedig valamilyen egyéb nyelven. A középiskola tannyelvének számos adatai már kissé másként alakultak: 43 személy magyarul, 11 ukránul, 3 pedig egyéb nyelven fejezte be középiskolai tanulmányait. Ebből az következtethető ki, hogy csökkent a magyarul továbbtanulók száma. Ennek hátterében a presztízs problémája vagy esetleg a magyar nyelvű osztályok, iskolák hiánya állhat. Az évtizedek során számtalanszor felmerült a szülőkben a kérdés, hogy milyen nyelvű iskolába adják be gyermekeiket. Bizonyos időszakokban az egyik, bizonyos időszakokban pedig a másik bizonyosodott népszerűbbnek. Az azonban a kérdőív által kapott adatokból is látszik, hogy kevesebben kezdik meg a középiskolát magyar nyelven, mint az általános iskolát.

A felmérés azt is figyelembe vette, hogy a válaszadók milyen végzettséggel rendelkeznek, ugyanis ez is lényeges faktor a kutatást illetően. Ebben a mezőben öt opció közül lehetett választani: általános iskola, középiskola, szakiskola, technikum, főiskola/egyetem.

Legmagasabb iskolai végzettség

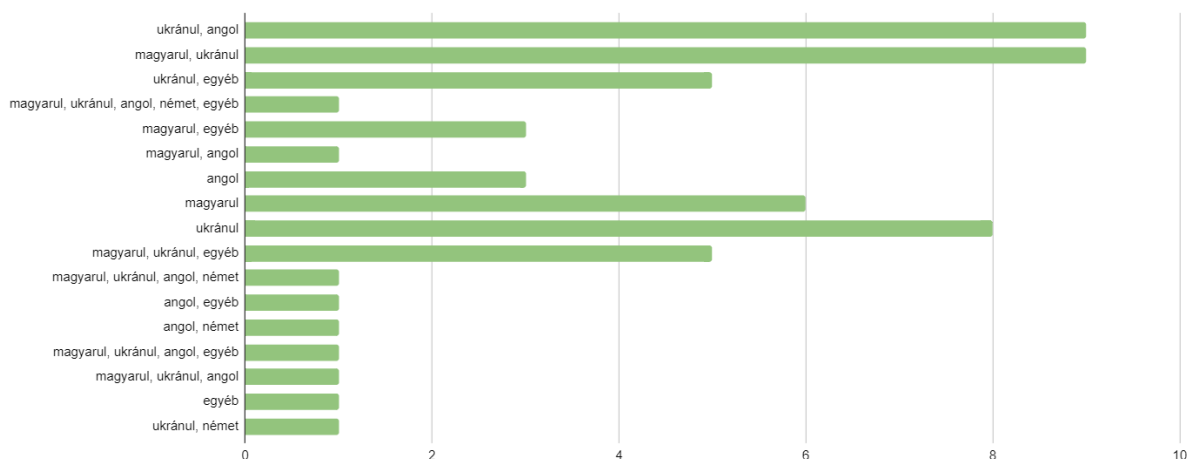

6. ábra: A válaszadók legmagasabb végzettsége.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

Ahogy azt az ábra is mutatja, legtöbben a főiskolát vagy egyetemet végeztek kategóriájába tartoznak. Számos kitöltőnek a középiskola a legmagasabb végzettsége, majd ezt követi azoknak az embereknek a csoportja, akik valamilyen szakiskolában érettségiztek. A technikumot befejezők száma három, legutolsó sorban pedig az általános iskola következik.

A tannyelven kívül további kérdések is foglalkoznak a nyelvvel kapcsolatban. Jelen esetben a nyelvtudás mennyiségével és minőségével. Első körben arra kellett válaszolniuk az adatközlőknek, hogy a magyaron kívül milyen nyelveken beszélnek. A beérkezett adatok a következő ábrán láthatók.

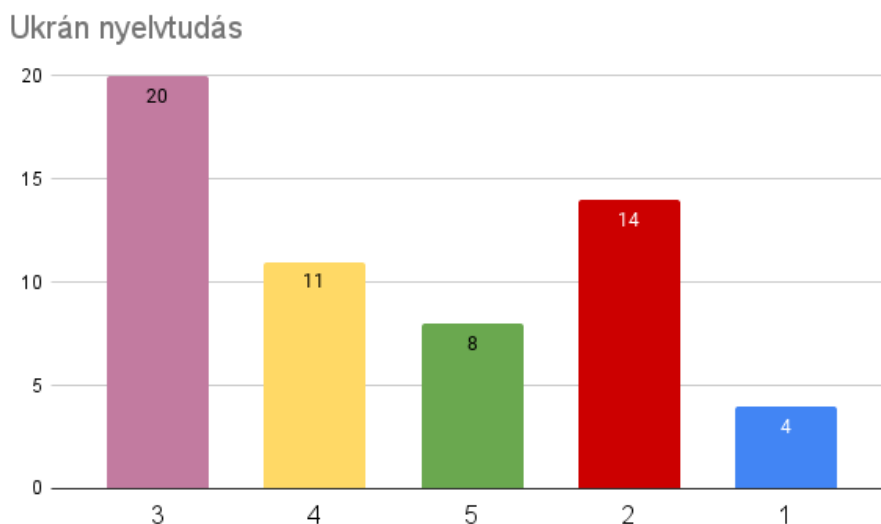
7. ábra: Beszélt nyelvek.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

Ahogy azt a sávdiaagram bemutatja, megfigyelhető, hogy nem mindenki beszél az államnyelvet, vagyis az ukránt. Emellett azonban ki kell még emelni, hogy napjainkban

mennyire fontos szerepe van az angolnak, ugyanis észrevehető, hogy az emberek jelentős hányada rendelkezik valamilyen szintű angol nyelvtudással. Egyesek a németet is beszélik, illetve előfordulnak olyanok, akik valamilyen egyéb nyelv birtokában állnak. Amit még érdemes kijelenteni, az nem más, mint hogy a kérdőívet kitöltők közül szinte mindenki beszél a magyaron kívül valamilyen más nyelvet, tehát az emberek jelentős többsége kétnyelvű. Számos esetben azonban az is megfigyelhető, hogy bizonyos személyek három, vagy esetleg négy nyelven is képesek kommunikálni, amely manapság igen nagy hasznára válhat az embernek többféle szempontból is. Könnyen megállja helyét különféle szituációkban, legyen az az állam határain belül való hivatali ügyek intézése, az interneten való kommunikáció, vagy esetleg külföldi kirándulás. Ezenkívül alkalmazható munka céljából, akár bel-, akár külföldön tevékenykedik az ember, hiszen megannyi munkahely kívánja meg, hogy az alkalmazottak boldogulni tudjanak különféle pozíciók betöltésénél. A nyelvek továbbá szórakozás céljából is hasznosnak bizonyulhatnak. A már említett utazás (mely a szórakozás, esetleg hobbi kategóriájába tartozik) során feltétlenül pozitív dolog, ha az illető beszéli az adott ország nyelvét vagy esetleg valamilyen világnyelvet, amellyel meg tudja magát értetni különböző nemzetiségekkel. Emellett még számos helyzetben alkalmazható, mint például az olvasás, filmnézés, zenehallgatás, videójátékozás, más nemzetiségű emberekkel való információcsere. Mindenesetre le lehet szögezni, hogy nincs annak hátránya, ha valaki több nyelvet is beszél, sőt, csak előnye lehet.

Azt azonban feltétlenül fel kell mérni, hogy az ember milyen szinten beszél egyes nyelveket, ugyanis ettől függ, hogy milyen formában tud helytállni bizonyos szituációkban. Természetesen mindenki egy alappal kezd, majd ezt fejleszti, azonban nem lényegtelen, hogy meddig jut el az ember egy adott nyelv elsajátításában, hiszen némely esetekben nem feltétlenül elegendő egy alaptudás. Ezt a jelenséget felmérve, a kitöltőknek válaszolniuk kellett arra a kérdésre, hogy milyenre értékelik ukrán nyelvtudásukat. Itt egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett megjelölniük az általuk valósnak bizonyuló mértéket, ahol is az egy azt jelentette, hogy egyáltalán nem tudnak ukránul, az öt pedig azt, hogy nagyon jól tudnak ukránul.

8. ábra: Ukrán nyelvtudás.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

A fentebb található ábra jól szemlélteti azt a problémát, mely a kárpátaljai magyarság államnyelvi tudását illeti. Elméletileg az lenne optimális, ha mindenki legalább középszinten, azaz jelen esetben egy hármas értékű fokozaton tudna kommunikálni, az azonban az illusztráción jól látható, hogy a valóságban ez nem így van. Anyanyelvi szinten csupán öten beszélnek ukránul, nem mellesleg úgy, hogy egyeseknek ez az anyanyelve, tehát számukra ez a természetes. Tizenegyen jól beszélnek ukránul és húszan közepesen. A negatív végletbe viszont szintén számos ember tartozik bele. A kitöltők közül tizennégyen nem tudnak jól beszélni ukránul, négyen pedig egyáltalán nem. Ez a jelenség sok konfliktus tárgya lehet, amely fokozhatja a két nép közötti ellentéteket. Az oldal jó oldalát nézve azonban fontos kiemelni, hogy az emberek többsége képes megérteni és beszélni az államnyelvet különféle körülményeket tekintve.

A kérdőívre felelőkkel kapcsolatban megállapítható, hogy 54 adatközlő nagyon jól, 3 pedig jól beszéli a magyar nyelvet. Ez nem meglepő statisztika, ugyanis szinte az összes ember a magyart jelölte be anyanyelveként, így tehát adott, hogy magas szinten beszélnek azt. Ami még kiemelendő, az az, hogy akik az ukránt választották anyanyelvüknek, azok is legalább a négyes jelölésű szinten ismerik a magyar nyelvet.

A következő lépésben arra volt kíváncsi a felmérés, hogy melyik nyelvet használják gyakrabban az emberek. A magyart vagy az ukránt? Esetleg mindkettőt egyforma arányban? Nos, elsőprő arányban – ötvenketten – a magyart jelölték meg az adatközlők, öten pedig azt állítják, hogy ők mind a két nyelvet egyforma arányban használják. Az ukránt tehát senki sem jelölte meg, mint elsődleges kommunikációs elemet. A magyar nyelv „győzelme” abban

rejlík, hogy az ezt a nyelvet beszélők a családi és baráti körben is leginkább ezt alkalmazzák, illetve bizonyos esetekben az iskolai és a munkahelyi tér is megengedi ezt számukra. Egyes helyeken azonban kötelező az ukrán nyelv használata, így logikus, ha az emberek egy része mind a kettő nyelvet egyforma arányban beszéli a mindennapokban.

Milyen helyzet áll fenn akkor, ha valaki csak magyarul tud Kárpátalján? Erre a kérdésre három választási opció állt az emberek rendelkezésére. 21 kitöltő azt választotta, hogy nehezen boldogul, 35 azt, hogy lehetnek nehézségei, egy ember pedig arra szavazott, hogy könnyen boldogul. Következő lépésként meg kellett indokolniuk az előző kérdésre megjelölt válaszukat. Akik azt választották, hogy az adott illetőnek lehetnek nehézségei, a következőképpen indokolták:

- *„Szerencsés esetben az adott hivatalban van valaki, aki magyarul beszél, azonban sok esetben ez nincs mindig így.”*
- *„Hivatali ügyek intézésénél lehetnek nyelvi nehézségek.”*
- *„Egyre több helyen kötelezik az ukrán nyelv használatát.”*
- *„Mivel ma már sokan nem beszélnek Kárpátalján a magyar nyelvet, így csak a magyar nyelvtudással nem biztos, hogy minden helyzetben sikeres lesz a kommunikáció.”*
- *„Az ukránok nem fogják megérteni.”*
- *„A legtöbb hivatalban csak ukránul beszélnek.”*

Akik úgy gondolják, hogy nehezen boldogul az olyan ember, aki csak magyarul beszél, az alábbi kifejtésekkel támasztották alá véleményüket:

- *„Az államnyelv mindenképpen kötelező, minden hivatalban.”*
- *„Minden jobb munkahelyhez ukrán kell, nehéz a hivatalos ügyeket intézni.”*
- *„Minden hivatalos helyen ukránul beszélnek. De ez érthető, mivel Ukrajnában élünk. Ha évekkkel ezelőtt gondoltam volna, hogy ilyen helyzet lesz mint ami most van, akkor sokkal jobban tanultam volna az ukrán nyelvet, mint ahogy tanultam.”*
- *„Kárpátalja nem minden részén értenek magyarul. Például Beregszászban elég könnyen lehet találni olyan hivatalnokot, aki ért magyarul. Ungváron viszont nem nagyon.”*
- *„Én magyar vagyok és nehéz egy hivatalban, mivel nehezen beszélek ukránul és nem akarnak beszélni magyarul, még ha tudnak, akkor se beszélnek.”*
- *„Problémába ütközik az olyan helyeken, ahol kötelezik az ukránt.”*
- *„Alacsony létszám, autonómia hiánya, fokozott jogszűkítések.”*

Aki pedig a kérdésre azzal válaszolt, hogy könnyen boldogul, az azzal indokolja, hogy „Azért, mert úgy válaszol, hogy megértsek.”

Számos válaszban az a közös vonás, hogy a válaszolók a hivatalos tereket hozzák fel példának. Ezek is azt mutatják, hogy nem könnyű olyan helyeken boldogulni, ahol a dolgozók nem értik és/vagy nem beszélnek a magyar nyelvet, mely szintén alátámasztja azt a tényt, miszerint előnyös legalább két nyelvet beszélni, hiszen ez csak az ember javára válhat. Ami még feltűnt a válaszok alapján az az, hogy megélhetési szempontból is fontos lehet a nyelvtudás, mivel léteznek olyan munkahelyek, amelyek jó keresetet biztosítanak az ott dolgozóknak, ezen intézmények legtöbbje azonban megköveteli a magasfokú ukrán nyelvtudást. Így mindenféle szempontból az lenne az ideális, ha az emberek a magyar mellett mást is tudnának beszélni.

Mit jelent az ön számára a magyar nyelv? Így hangzik a soron következő kérdés, mely az előzőhöz hasonlóan szintén egy nyitott kérdés, tehát a kitöltők saját szavaikkal kellett, hogy körbeírják erről a véleményüket.

- *„A magyar az anyanyelvem, ezt használom az életem során a legtöbbször. Identitásjelző is egyben, hiszen sok mindenre rámutat (kultúra, életfelfogás, művészet iránt való érdeklődés).*

- *„Az a nyelv, amely legdrágább nekem.”*
- *„Anyanyelvem, hovatartozásom jele.”*
- *„Örökség.”*
- *„A magyar az anyanyelvem, tehát mindent.”*
- *„Mindent, anyanyelvemet, identitásomat, kultúrámat, amire büszke vagyok!”*
- *„Az ismeretek forrását, az anyanyelvet és minden hozzá kapcsolódó dolgot, a munkámat.”*

- *„Ez az anyanyelvem, ez az egyetlen olyan nyelv, amin teljesen ki tudom magam fejezni.”*

- *„Az identitásom alapja.”*
- *„Saját magamat”*
- *„Anyanyelv. Mindent.”*
- *„Az egyik legszebb nyelv a világon.”*

A válaszokban megannyi közös faktor jelenik meg: anyanyelv, identitás, hovatartozás, kifejezőeszköz. Ebből is látszik, hogy egy nemzet számára milyen fontos a nyelv, pontosabban az anyanyelv. A gondolkodás, az önkifejezés legfontosabb eleme, illetve

kapcsolatfenntartó erővel is rendelkezik. A hazaszeretet és a kultúra elengedhetetlen alapját képezi, így tehát számos oldalról megközelíthető ez a kérdés.

Az egyik adatközlő szerint a magyar „az egyik legszebb nyelv a világon”. A kérdőív egyik része pedig valamilyen szinten ehhez kapcsolódik, méghozzá úgy, hogy az embereknek arra kellett keresniük a választ, hogy szerintük hol beszélnek a legszebben magyarul. Erre harmincegyen azt felelték, hogy Kárpátalján, heten Budapesten, öten pedig a magyarországi vidéki városokra szavaztak. Egy válaszoló úgy gondolja, hogy Magyarországon a falvakban. Az előre megadott opciókon kívül a válaszoló saját meglátását is leírhatta, így olyan adatok is érkeztek az említett kérdésre, hogy „nincs olyan, hogy legszebben”, „nincs ilyen”, „minden magyar nyelv, nyelvjárástól függetlenül szép”. Mindebből az következtethető ki, hogy az emberek többsége úgy tartja, hogy vidékükön, vagyis Kárpátalján beszélnek a legszebben. Ez továbbá úgy értelmezhető, hogy az emberek nem nyitottak arra, hogy más nyelvjárásokat is egyenlőként ítéljenek meg. Emellett azonban megállapítható, hogy egyes személyek úgy gondolkodnak, hogy nem lehet a nyelvjárásokat beskatulyázni egy egységes kategóriába, mely ebben az esetben a „szépet” jelenti. A különböző válaszlehetőségekre reflektálva különféle válaszok születtek.

Az első ilyen a „Magyarországon, vidéki városokban”:

- *„Eredeti szép magyar dialektus is van a beszédben, nekem az a szép.”*
- *„Magyarországon a standard magyar nyelvet beszélnek. A magyar nyelv, amit itthon Kárpátalján beszélnek egy olyan nyelvváltozat, amit nem feltétlenül értékelnek mindenhol, köszönhető ez a sok idegen szónak ami keveredett a magyar nyelvvel.”*

Másodikként a „Magyarországon, Budapesten” választók véleménye kerüljön szemléltetésre:

- *„A magyarországi falvakban illetve Kárpátalján megjelennek a különböző tájszólások, dialektusok (ennek is megvan a maga szépsége és különlegessége), míg Budapesten szépen, választékosan beszélnek a magyar nyelvet.”*

• *„Hasonló, mint Beregszászban.”*

• *„Választékos, tiszta.”*

Következőként bemutatásra kerülnek a Kárpátaljára irányuló gondolatok:

- *„Több régebbi szó és azoknak különböző változata maradt fenn itt nálunk, ezért színesebb a nyelv.”*

• *„Sokkal kifejezőbben beszélnek Kárpátalján a magyar nyelvet.”*

- *„Nem használatos a „szleng” és a modern magyar nyelv (jelenbeli generáció elcsúfító formában beszéli a gyönyörű magyar nyelvet!!!).”*

- *„Mert mi beszélünk itt Kárpátalján rendesen magyarul nem az anyaországiak.”*

- *„Az anyaországban jelentős keveredés van és sok idegen szót is használnak.”*

- *„Mivel a szülőföldem, ezért érzelmileg ehhez kötődök a legjobban. De ha ezt a kötődést félretesszük, akkor egyik sem szebb vagy csúnyább a másiknál, hanem egyszerűen csak más.”*

- *„Itt még őrzik az igazi magyar nyelvet.”*

- *„Itt nem használnak olyan csúnya szavakat mint Magyarba.”*

- *„Mert szép tisztán, irodalmi nyelven beszélnek.”*

- *„Nincs annyi szleng mint Magyarországon.”*

- *„Itt maradt meg leginkább az irodalmi nyelv tisztasága.”*

- *„Mi még nem használjuk a szlengeket.”*

- *„Én itt élek. Szerintem Kárpátalján a legsokszínűbb a magyar nyelv.”*

- *„Mivel az itt élők gondolják ezt.”*

- *„Elfogult vagyok.”*

Fentebb már említésre került, hogy érkeztek saját szerkesztésű válaszok arra a kérdésre, hogy hol beszélnek a legszebben magyarul. Azoktól az emberektől a következő adatok lettek begyűjtve:

- *„Minden nyelvjárás egyenlő, egyik sem szebb a másiknál.”*

- *„Minden magyarul beszélő szépen beszél magyarul, nyelvjárástól függetlenül.”*

- *„Nem lehet általánosítani, mert Magyarországon szépen beszélnek, de az „új kiejtési” stílusuk miatt helyenként túlartikulálnak, viszont Kárpátalján is szépen beszélnek, de sok helyen érzékelhető a tájszólás.”*

A kapott adatok azt sugallják, hogy a kárpátaljai magyarok többsége úgy véli, hogy ők nem beszélnek nyelvjárásban, hiszen ezen terület nyelvhasználatát a standard változat dominálja, az emberek itt nem használnak szleng kifejezéseket, illetve az itteni emberek tisztán és szépen beszélnek, ellentétben más magyar ajkúak által lakott vidékeken. Ez a szemlélet igen erősen él ezen a nyelvterületen. Az attitűd kapcsán azonban érzékelhető, hogy egyes személyek objektív nézőponttal rendelkeznek, hiszen belátják, hogy leginkább csak az érzelmi kötődés áll annak háttérében, hogy számukra Kárpátalján beszélnek a

„legszebben” magyarul, ezenkívül pedig az a meglátás is felszínre kerül, hogy egyik nyelvjárás sem szebb a másiknál, mindegyik egyenlő.

Az imént szó esett arról, hogy mennyire és miért a „legszebb” az Ukrajna határain belül elhelyezkedő vidék magyar lakosságának a nyelvhasználata. Az említett jelzön kívül azonban más szavakkal is lehet jellemezni azt. Így tehát az a kérdés, hogy az emberek mégis hogyan jellemeznék a kárpátaljai magyarok beszédét?

- *„Kárpátaljára jellemző az ukránból átvett kölcsönszavak használata. Illetve sok esetben a nyelvjárási beszéd jelenik meg a köznyelv helyett.”*
- *„Anyaországi magyarok beszédéhez hasonló, néhány „magyarosodott” szláv szó használatával kiegészítve.”*
- *„Hatással van rá az ukrán.”*
- *„Elég tiszta kiejtés, de szláv szavakkal kevert.”*
- *„Választékos.”*
- *„Természetesen jellemző rá az ukránból/oroszból átvett kölcsönszavak, de megvannak a saját tapasztalatai is és egyes hangok tájnyelvi kiejtései is.”*
- *„Minden faluban egy kicsi eltérés van.”*
- *„Tipikus nyelvi hibák, szlavizmusok.”*
- *„Van egy kis tájszólásunk, ami nagyon sok falunak a jellegzetessége.”*
- *„Van még hova fejlődni.”*
- *„Sajátságos, kevert.”*
- *„Tájszólással beszélünk.”*
- *„Érdekesnek tartom, sok ukrán szót átvettünk már.”*
- *„A legtisztábban és szépen ejtik ki a szavakat.”*

Ahogy a fenti példákból látszik, a válaszadók jól érzékelik, hogy a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatára jellemző a szláv nyelvekből kölcsönzött elemek használata. Erre az elmúlt egy évszázadon keresztül végbemenő történelmi események, folyamatok adnak magyarázatot, melynek eredménye, hogy a Kárpátalján élő magyarság különböző szláv népekkel élt és él mind a mai napig együtt, így tehát a hosszú idők során számos szláv kifejezés került be a nyelvhasználatba. Számos ilyen kifejezés létezik, melyek teljesen természetesnek hatnak az itteni magyarok számára. Amit még többen kiemeltek, az a tájszólás, illetve a tájszavak használata, hiszen minden nyelvjárási régióban megtalálhatók az egyedi hangi sajátosságok, sajátos kifejezések.

A kárpátaljai beszéddel szemben, a magyarországi magyarok beszédének jellemzésére is fel lettek kérve a kérdőívre válaszoló emberek. Számos adat érkezett erre, melyek bemutatják, hogy hogyan is gondolkodnak a Kárpátalján élő magyarok erről a témáról.

- *„Magyarországon is ugyanúgy vannak nyelvjárások, azonban több helyen a köznyelv jelenik meg.”*

- *„Szép megválogatott.”*

- *„A magyarországiak elfelejtették már ezeket a régi szavakat és több kifejezést vettek át a nyugati részéről.”*

- *„Nem tudnak kifejezően beszélni.”*

- *„Elcsúfított, „modern” magyar.”*

- *„Trágár szavak, szleng gyakori használata.”*

- *„Azt hiszik, csak az a helyes, ahogy ők beszélnek.”*

- *„Attól függ hol élnek, milyen az iskoláztatásuk...”*

- *„Minden megyében más tájszólás van.”*

- *„Ez attól függ, hogy épp Magyarország melyik részéről van szó. Természetesen a magyarországi nyelvváltozatokban nincsenek jelen az ukrán/ orosz kölcsönszavak, de egyébként minden területnek megvan a saját nyelvhasználata és/vagy nyelvjárása.”*

- *„Néha csúnya és érthetetlen.”*

- *„Sok a szleng.”*

- *„Határontúliként túlságosan sztenderd, kissé zavaró.”*

- *„Ők tisztán beszélnek a magyar nyelvet.”*

- *„Egy kicsit más. De nem jelenti azt, hogy csúnya.”*

- *„Kissé választékosan, de már ők is sok külföldi szlenget átvettek már.”*

- *„Túl modern.”*

- *„A fővárosban a többség nagyon szép, de pl. a határ közelében megjelennek a nyelvjárások.”*

Az adatok azt mutatják, hogy egyes emberek inkább pozitív, míg egyes emberek inkább negatív véleménnyel rendelkeznek a magyarországi magyarok nyelvhasználatát illetően. Ami még megállapítható, hogy a válaszadók a magyarországiak beszédét egységesnek tekintik, nem feltétlenül gondolják azt, hogy az országon belül is több különféle nyelvjárás létezik.

Előfordult, hogy megdicsérték már beszéde miatt? Hangzik a következő kérdés, melyre 31 ember igennel, 25 pedig nemmel válaszolt. Akiknek már volt ilyen élményben részük, így vázolták fel a történeteket:

- *„Egy Erdélyben megrendezésre kerülő versenyen egy felvidéki lány megdicsérte a kárpátaljaikat, hogy milyen tisztán és érthetően beszélnek.”*
- *„Ukrán létre elég jól beszélsz magyarul” – anyaországi magyartól származó mondat, minden rosszindulat nélkül.”*
- *„Ukránmagyar létemre elég szépen elsajátítottam a nyelvet! No comment!”*
- *„Anyaországi magyarok, hogy „milyen szépen beszélsz magyarul, hogy tanultál meg „ukrán” létedre.”*
- *„Többször is kaptam meg, hogy szépen ejtem ki a szavakat, illetve hogy Ukrajnából származva milyen szépen „megtanultam” magyarul.”*
- *„Szépen artikulálok azt mondták már. Ezáltal érthető a beszédem.”*
- *„Egy ismerősöm mondta, hogy azért szeret velem beszélni, mert érezni lehet rajtam a vidéki ízt. Ami tetszik neki.”*
- *„Mivel Budapesten nagyon tiszta a magyar nyelv és mindent nagyon szépen megfogalmaznak, megdicsérték, hogy ukrán létemre helyesen beszélek magyarul.”*
- *„Mivel tudták, hogy Kárpátaljáról származom, érdekes volt magyarországi magyaroknak, hogy tudom használni a köznyelvet, de viszont észlelhető volt az itthoni beszédem.”*
- *„Ukránok mondták, hogy jól beszélem a nyelvüket.”*
- *„Meglepődést okozott, hogy jól beszélem a magyart „ukrán” létemre.”*
- *„Amikor pl. egy magyarországi kollégámmal először találkoztam és rácsodálkozik, hogy Ukrajnában így beszélnek magyarul.”*

Jónéhány válasznál érzékelhető az ironia és a szarkazmus abból a szempontból, hogy az adott magyar személyeket ukránnak tekintették az anyaországban. Ezenkívül az a sztereotípiá is megmutatkozik, miszerint a magyarországi magyarok egy része azt gondolja, hogy az ország határain kívül nem beszélnek „szépen” és „tisztán” az emberek.

A dicsérettel ellentétben előfordulhat, hogy az embert valamilyen kellemetlen élmény éri beszéde miatt, esetleg kijavítják őt. Az adatok alapján kimutatható, hogy 22 kitöltőnek van tapasztalata ezzel kapcsolatban, a másik oldalon álló 34 ember viszont nem élt át ilyen negatív történést.

- *„Egy nyelvjárási változatban mondtam egy szót (vider), mire kijavítottak, hogy az vödör vagy esetleg vedér.”*
- *„Magyarországon a termékeket ukránosan mondtam.”*
- *„Kárpátalján ismert szót használtam egy adott dologra miközben Magyarországon ezt a szót nem ismerik, mert ez egy szláv nyelvből átvett szó.”*
- *„A kiejtés miatt.”*
- *„Elsős főiskolásként egy informatika órán tartott prezentáció során a tanár eléggé megalázóan mutatott rá, hogy az adott szöveggörnyezetben nem a „láthassuk”, hanem a „láthatjuk” alakot kellett volna használnom.”*
- *„A lóca szavunkat használtam és ezt „javították ki” a pad szóra.”*
- *„Iskolában sokszor kijavították a beszédem.”*
- *„Szintén Magyarországról, kijavította a „jó” szó kiejtésemet „jo”-ra :)”*

A példák közül némelyek arra hívják fel a figyelmet, hogy mi történik olyankor, amikor valamilyen kifejezéseket vagy szóalakokat nem odaillő formában használjuk. Ez nem feltétlenül jelenti, hogy ez rossz, csupán a helyzetnek nem éppen megfelelő. Ahogy azt egyesek kifejtették, nem mindenhol értik meg azokat a szavakat, amiket Kárpátalján használatosak, így akadály léphet fel a kommunikáció során. Ezt leszámítva, azonban nem csak a határontúl történhetnek kellemetlen szituációk ezzel kapcsolatban, elég a saját környezetben maradni. Az oktatási intézményekben is előfordulhat, hogy valamilyen oknál fogva megszólják az adott személyt.

Ahogy az imént már említésre került, léteznek olyan szavak, amelyeket nem értenek meg Kárpátalján kívüli magyarok. Ennek alapján azt mutatja a statisztika, hogy az adatközlők közül tizenhárman nem ismernek olyan szavakat, fordulatokat, amiket itt másképp mondanak, mint Magyarországon, a többségben lévő 44 személy azonban azt jelölte be, hogy ismer ilyeneket, illetve példákkal is alátámasztották: szok, grecska, májka, pricep, furik, bulocska, máma, ablaktőc, tengeri, paszport, rétolya, povorot, pácski, elektricska. A felsorolt szavak többsége szláv kölcsönszónak számít, ez az oka annak, hogy Magyarországon nem értik meg ezeket.

Korábban már szóba került, hogy ki melyik földrajzi egység lakosaira gondolja, hogy „legszebben” beszélik a magyar nyelvet. A válaszadók következő feladata az volt, hogy eldöntsék milyen a saját településük magyar beszéde. Huszonnégyen azt állítják, hogy olyan, mint a környező településé, huszonegyen egyszerűen szépnek gondolják, majd végezetül

tizenegy ember úgy véli, hogy olyan, mint bármelyik magyar településé. Az „olyan, mint bármelyik magyar településé” válaszok indoklása így mutatkozik meg:

- *„Megértjük egymást minden más magyar településen.”*
- *„Minden más településbeli ember megérti az itteni embereket.”*
- *„Sztenderd nyelvet használunk, maximum a vidékről beutazott embereknél*

megfigyelhető a nyelvjárás vagy tájszólás.”

Akik szépnak titulálják saját településük magyar beszédét:

- *„Eredeti szép magyar nyelv.”*
- *„Gyönyörű, bár még többen beszélnének, az utóbbi időben boldog vagyok, ha*

magyar szót hallok!!!”

• *„Természetesen itt is az érzelmi kötődés miatt gondolom azt, hogy településem magyar beszéde szép, de egyébként a többi település magyar beszédét sem tartom csúnyának, csak másnak.”*

- *„Ezt szoktam meg, tehát nekem ez a szép.”*
- *„Tisztán beszélnek magyarul.”*
- *„Közel van Beregszász, ahol tájszólás nélkül beszélnek.”*
- *„Mert itt tisztán beszélnek.”*
- *„Mert eredeti.”*
- *„Van tőle rosszabb is.”*
- *„Érthető, jól érthető.”*

Azok, akik úgy vélik, hogy saját településük magyar beszéde olyan, mint a környező településeké ekképpen fejtik ki gondolataikat:

• *„Különböző területeken eltérően beszélnek, de a saját településünk hasonló a környezőkhez. Azonban egyik sem szebb vagy csúnyább a másiknál.”*

• *„Tanultak inkább az irodalmi magyar nyelvet, míg mások dialektusban beszélnek.”*

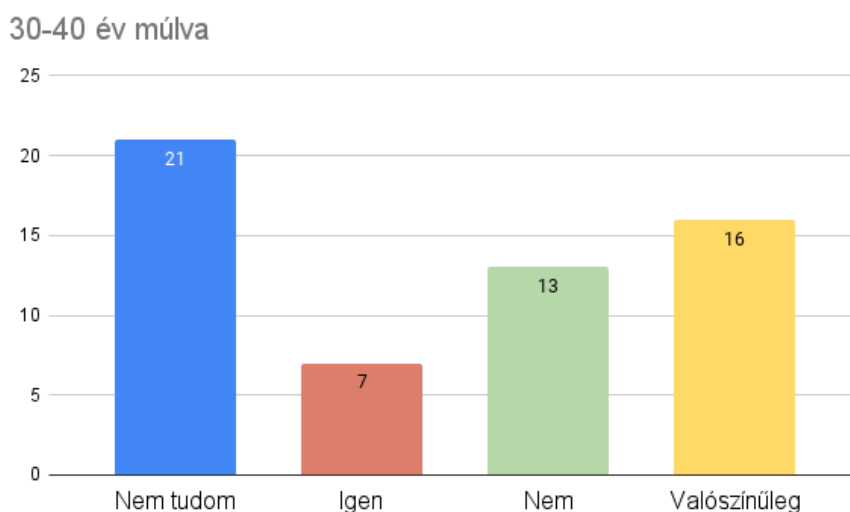
• *„Gondolom, nem titok, hogy mindenki a saját településén dívó nyelvjárást tartja a legtermészetesebbnek. Jánosiban úgy beszélnek, mint Bégányban, Guton, Ardóban, a szűk környezetünkben. Másik irányban, Gáton, Dercenben, Beregújfaluban már egy másik nyelvi és hangképzési sajátosságokat felmutató beszéddel találkozunk. Dédában, Homokon szintén van egy sajátos hangszíne az ottani magyar beszédnek. Ezek mára nagyrészt valójában már eltűnőben vannak.”*

- *„Hasonló szókinccsel rendelkeznek a környező falvak.”*

- „Nem üt el jelentősen az egyik a másiktól.”
- „Egyformán szépen beszél mindenki.”
- „Itt úgy beszélünk mint más településeken.”

Amit fel lehet fedezni a válaszok alapján, az az, hogy sokan elfogultak saját településüket tekintve, ezért gondolják szépnek az ottani beszédet. Más szavakkal élve, az érzelmi háttér ebben az aspektusban is rányomja bélyegét a véleményformálást illetően. Bőven akadtak azonban olyan adatközlők is, akik szerint saját településük magyar beszéde, olyan, mint a környező településeké, hiszen a távolság rövidségére hivatkozva nincsenek nagy eltérések két szomszédos település lakosainak nyelvhasználata között. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy minden tekintetben megegyezések lelhetők fel bennük, akadhatnak kisebb különbségek.

A saját település kérdéskörén belül maradv a adatközlőknek arra kellett válaszolniuk, hogy véleményük szerint 30-40 év múlva is így fognak-e beszélni lakóhelyükön?

9. ábra: A beérkezett válaszok.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

Az illusztrációt megfigyelve elmondható, hogy a válaszok aránya nem egyenletesen oszlik el. A legtöbben nem rendelkeznek konkrét véleménnyel az adott problémakört illetően, esetleg érzékeny téma ez számukra, ezért inkább kikerülik a kérdést. A második legnagyobb csoportba az olyan személyek tartoznak, akik valószínűnek tartják, hogy nem fog változni településük beszéde 30-40 éven belül, tehát három-négy évtized múlva is úgy fognak beszélni az emberek, mint ahogy most teszik azt. Az arányokat tekintve az emberek jelentős hányada arra szavazott, hogy nem lesz ugyanolyan a beszéd, vagyis valamilyen változások fognak bekövetkezni az elkövetkezendő éveken belül. A kitöltők csekélynek –

hét ember – tekinthető része gondolja azt, hogy a megadott idő múlva is olyan lesz településük magyar beszéde, mint amilyen az a jelenben is. A következőkben az kerül bemutatásra, hogy a válaszok alapján csoportosítva jelennek meg az adatközlők véleménye.

A „nem tudom” válaszok indoklása:

- *„Bekerülhetnek új szavak a nyelvhasználatba, illetve kiveszhetnek a régebbiek. Azonban ezt nem tudom pontosan előrelátni.”*
- *„Kárpátalján sok a vegyes házasság és elindult az ukranizáció.”*
- *„Ha több ukrán lesz mint magyar, nem biztos, hogy fennmarad a magyar nyelvünk.”*
- *„Vajon maradnak-e itt még magyarok?”*
- *„Ha hamarosan nem fejeződik be a háború, akkor sajnos csak nehézségek árán marad fent a magyar nyelv.”*
- *„Változhat a magyarok aránya.”*
- *„Nem tudni, mivel háború van, nem tudni mi lesz jövőre, nemhogy 30 év múlva.”*
- *„Nem lehet megmondani hogyan fognak ilyen sok idő múlva beszélni.”*
- *„30-40 év alatt sokat változik a világ, az emberek és a nyelvünk is.”*
- *„Nagyon remélem.”*
- *„Egyáltalán mi lesz itt, nem tudhatja senki.”*
- *„Nem tudom hogy fogunk a későbbiekben beszélni.”*

Akik a „valószínűleg” opciót választották a kérdésre, így vélekednek:

- *„Valószínűleg hasonló módon, de az idő haladásával a dolgok változnak. Most is hasonlóan beszélünk, mint 30 éve, de nem teljesen úgy.”*
- *„Jelen helyzetben ezt csak remélni tudom.”*
- *„Reménykedek.”*
- *„Mert remélem, hogy még marad magyar ajkú ember Kárpátalján.”*
- *„Az a pár magyar megmarad.”*
- *„Remélem megmaradnak a magyar iskolák.”*
- *„Jó lenne a tudatában lenni, ha nem ukránosodunk el.”*
- *„Ha lesz magyar lakosság, akkor igen. Ha nem, akkor már csak az emlék marad.”*
- *„Bízom benne.”*

A „nem”-re szavazók ekképpen indokolják válaszukat:

- *„Kevesebb magyar lesz.”*
- *„Nem vagyok benne biztos, hogy fognak beszélni akkortájt magyarul a falunkban. Amúgy pedig, mint írtam is róla, a beszéd folyamatos változáson megy keresztül, plusz kölcsönhatásban van a környező nyelvekkel.”*
- *„Sokan vásárolnak házakat ukrán nemzetiségű emberek az utóbbi időben.”*
- *„Egyre jobban el fogunk ukránosodni a háború miatt. Főleg azért, mert sokan itt fognak maradni a belső menekültek közül, akik ide menekültek a háború zajától.”*
- *„A háború következményeként nagy a kivándorlás, rengeteg ukrán anyanyelvű érkezett a falunkba is, ezáltal ukránosodás lesz az elkövetkezendő években! Akik gyermekeiket magyar anyanyelvűnek nevelik, az otthon maradás feltételeként muszáj tudniuk az ukrán nyelvet! Ha otthon használni is fogják gyermekeink, unokáink a magyar nyelvet, nem hiszem, hogy olyan szinten, mint mi...”*
- *„Még több ukrán kifejezés fog bekerülni a helyi magyar nyelvbe.”*
- *„Most minél több ukránul beszélő ember él a városomba, ezért nem hiszem, hogy ők megtanulják a magyar nyelvet.”*
- *„Egy részről kisebbségi környezetben élünk, ahol nagy a veszélye a nyelvcsere né a többségi nemzet javára, amit véleményem szerint még jobban felgyorsít a mostani háború miatt ide érkezett menekültek magas száma, akik közül sokan már le is telepedtek itt. Másrészt pedig ahogyan a világ és a társadalom változik, úgy változik vele együtt a nyelv is. 30-40 év alatt pedig hatalmas változások tudnak végbe menni.”*
- *„Nem lesz magyar nyelv.”*
- *„Nem lesznek itt magyarok.”*
- *„Szerintem 30-40 év múlva a magyar ember vidékünkön már kuriózum lesz, legfeljebb némely faluban lesz még számottevő magyar anyanyelvű ember.”*
- *„Kevesebb magyar lesz.”*
- *„Sajnos, szívből sajnálom, de ha így haladunk, nem látom a magyarság jövőjét Beregszászban.”*

Végezetül pedig azok a vélemények, melyek azt támasztják alá, hogy igenis így fognak beszélni 30-40 év múlva is:

- *A lakosság jelentős része még mindig beszél magyarul, a sok fiatal kivándorlása miatt is. Ez nem is fog változni, de lehet, hogy nagyobb lesz az ukránul beszélők aránya.”*
- *„Remélem megmarad!”*

- „*Itt nem változnak annyira a dolgok.*”
- „*Mert maradunk.*”
- „*Nem tudhatom mit hoz a jövő, de remélem.*”

Mindenekelőtt fontos leszögezni, hogy a kérdőív szerkesztése, illetve a szakdolgozat megírása is az orosz-ukrán háború ideje alatt zajlott, mely nagyban meghatározza az emberek gondolkodásmódját a jövővel kapcsolatban. Tény, hogy számos magyar elköltözött Kárpátaljáról ebben az időszakban, illetve helyükre számottevő mennyiségben érkeztek ukrán nemzetiségűek. Már ez is egy kiváltó oka annak, hogy sokan miért negatív szemmel tekintenek a jövőre. Illetve nem tudni, hogy mit hoz még a háború, amely két év elteltével sem fejeződött be a munka írásának pillanatában. A válaszok azt sejtetik, hogy valamilyen változás be fog következni a nyelvhasználatot illetően. Ezek pedig hol negatív, hol pedig semleges háttérű változásokra utalnak, ugyanis míg egyesek azzal a véleménnyel rendelkeznek, hogy nagyon kevés magyar lesz Kárpátalján 30-40 év múlva, ezáltal egyre kevesebb magyar szó fog elhangozni, illetve rengeteg szláv nyelvi elem fog bekerülni az itteni magyarok beszédébe, addig mások azzal a felfogással rendelkeznek, hogy ez a változás nem feltétlenül rossz, hiszen maga a nyelv mindig változik és száz éve sem úgy beszéltek ezen a vidéken, mint ahogy most. Természetesen érthető, hogy miért lengi körbe a negativitás ezt a kérdéskört, hiszen senki számára sem könnyű a jelenlegi helyzet és az emberek csak a közeljövőre mernek tervezni, illetve mernek gondolni arra. Ez mind azonban nem ad okot arra, hogy ne lehessen bízni egy ideálisabb jövőben. A válaszok között is sokszor megbújik a reménykedés. A reménykedés arra nézve, hogy megmarad Kárpátalján a magyarság, valamint hogy pozitív irányba fog változni az életmód.

Egy kissé tudományosabb vízre evezve, szó kell, hogy essen a köznyelvről. A válaszolók feladata ebben a részben az volt, hogy válaszoljanak arra, hogy szerintük mit nevezünk köznyelvnek, illetve hogy sorolják fel ennek néhány jellemzőjét.

- „*A köznyelv egy olyan változat, amelyet hivatalos tereken használunk. De az irodalomban használt nyelv is példa erre.*”
- „*A hétköznapi beszéd során használt nyelv. Az irodalmi nyelvezettől eltérő (rosszabb).*”
- „*Rétegnyelv.*”
- „*A köznyelv az a sztenderd nyelv, az irodalom, a sajtó, a hivatalos nyelv, amelynek beszédünk során is igyekszünk megfelelni.*”
- „*Amit minden nap használunk egymás közötti kommunikációra.*”

• „Amit a köznép beszél. Általános beszédstílus, amit a mindennapjaiban használ az ember.”

• „Amit mindenki beszél és ért. Pl.: létra, kulcs stb.”

• „Sztenderd, normatív, legtisztább nyelvváltozat.”

• „Mindennapi beszéd.”

• „Köznyelv – az egyszerű emberek beszédmódja. Az egyszerű emberek nem szívesen témáznak, egy-két szóval letudják mondanivalójukat. Pl.: hogyishívják, izé, oszt, stb. De azokat, akik szónoki tehetséggel rendelkeznek, imádják, tátott szájjal hallgatják.”

• „Amit a boltban, egyéb helyeken használunk. A mindennapi élet során használjuk a kommunikáció során.”

• „Azt a nyelvváltozatot, amelyik kodifikált, amelyiket a szótárakban és nyelvkönyvekben használnak, valamint ezt tanítják a magyarul tanuló idegen anyanyelvűeknek is. Mentés a nyelvjárási elemektől.”

• „Ez az a nyelv, amit a hivatalokban, tankönyvekben, újságokban használnak.”

• „Úri beszéd. Olyan szavak vannak benne, amit a politikusok, tudósok használnak.”

• „A hétköznapi beszéd.”

• „Nem tudom.”

• „Amit a legtöbben használunk.”

• „A köznyelv szerintem az a fajta beszéd, amely módon a behatárolt vidék közösségének/lakosságának többsége beszél, annak minden jellemzőjével (tájszólás, jövevényszavak, stb.)”

• „Köznyelv az, amit a mindennapokban, saját körünkben, egy adott változatban használunk.”

• „Amit a mindennapokban, a magunk stílusában használunk (egyszerű, szép).”

• „Amit az emberek beszélnek az utcán.”

• „A leggyakoribb, általános változata egy nyelvnek.”

• „Amit otthon barátokkal beszélünk.”

A válaszok alapján az észlelhető, hogy sokakat összezavar a „köz” elem a köznyelv szóban, ezáltal arra asszociálnak, hogy ez az a változat, amelyet a mindennapi közegben (család, barátok, üzlet, utca) használnak. Azonban az egyáltalán nem probléma, hogy nem

mindenki tudja megfelelően definiálni ezt a fogalmat, hiszen nem mindenki foglalkozik nyelvi témákkal a mindennapok során, ezáltal természetes, hogy eltérő válaszok érkeznek egy ilyen kérdésre. A másik oldalról megközelítve azonban megfigyelhető, hogy érkeztek olyan kifejtések, melyek illenek a meghatározás jellemzéséhez.

A köznyelv fogalmától kissé eltérve felbukkan a nyelvjárás (tájnyelv, tájszólás) kifejezés. Az előzőhöz hasonlóan ebben a részben is meg kellett határozniuk a kitöltőknek, hogy véleményük szerint mi az a nyelvjárás.

- „A nyelvjárás a köznyelvtől eltérő változat, amely településenként sajátos nyelvi elemeket tartalmaz.”
- „Az adott tájra jellemző nyelvezet (pl. palócok.)”
- „Sajnos nem vagyok nyelvész, nem tudom.”
- „A nyelvjárás a sztenderd nyelvtől eltérő, földrajzilag behatárolható területen beszélt, csak rájuk jellemző változata a nyelvnek.”
- „Annak a tájra jellemző beszédmód, pl Gáton i betűsen beszélnek (szip, kik, vin stb.)”
- „Tájegységenként eltérhetnek bizonyos szavaknak a kiejtése, vagy esetleg teljesen más szót használnak ugyanarra a tárgyra.”
- „Dobronyban más nyelven beszélnek, Gáton az é betű helyett í betűt használnak.”
- „Vidékek, helyek, értelemben, kiejtéssel való eltérés. Pl betyár – nőtlen legény.”
- „Amit csak helyenként használnak. Pl lajtorja, kócs, késet, banántot stb.”
- „Gáti nyelvjárás az i- betű többszöri használata a kelleténél.”
- „Egy területen beszélt regionális nyelvváltozat, ami szavaiban, hangképzésében eltér a köznyelvtől.”
- „Az olyan nyelvhasználatot, ahol nem szótári szavak vannak felhasználva (blóder a megszokott Beregszászban, viszont helyes lenne a sütő).”
- „Minden járásnak, településnek van saját nyelvhasználata, ami más, mint az irodalmi nyelv. Néhány szó nincs az irodalmi nyelvben, de megvannak máshol.”
- „Ami eltér a szép, tiszta magyar nyelvtől.”
- „Hangsúlyos beszéd.”
- „Egy tájegység jellegzetes szókészlete, hangtana.”
- „Nem tudom.”

- *„Hát, ahány járás, falu, annyi szokás, mindenki hozzátesz vagy elvesz a köznyelvből(hez).”*

A köznyelv körülírásához képest ez már nagyrészt jobban ment az embereknek, többségük jól érzékelt, hogy a nyelvjárás a standardtól eltérő változat és olyan szókészletbeli és hangtani sajátosságok tartoznak ide, amelyek egy adott földrajzi tájegység lakónak nyelvhasználatát jellemzik.

A következő kifejezés, amely nyitott kérdésként került feltüntetésre, a szleng, illetve ennek körülírása.

- *„A szlenget általában a fiatalos beszédhez kapcsoljuk. Olyan kifejezések ezek, amelyeket egy bizonyos csoport alkalmaz. Ezeket pedig nem érti meg mindenki.”*

- *„Egy szubkultúra által beszélt sajátos nyelvezet. Például a rabok vagy az „utca” nyelve.”*

- *„Idegen nyelvből átvett szavak.”*

- *„Szleng a rövidített, tömörített, modernizált változata bizonyos szavaknak. Általában a fiatalok használják.”*

- *„Modern fiatalok szóhasználata.”*

- *„Olyan szavak, amelyeket többnyire a fiatalok használnak. Oksi, csá, stb.”*

- *„Divatos, kevésbé értékes nyelvréteg.”*

- *„Az új szavak, amiket a fiatalok használják a leggyakrabban.”*

- *„60 éven felüli vagyok, nem érdekel, de figyelem a fiatalokat, ők gyakran használják.”*

- *„Olyan szavakat, amit több nyelvben is megértenek.”*

- *„Egy kisebb közösség által használt nyelvváltozat, amely egyes elemeiben eltér a köznyelvtől és erősíti a közösségbe tartozás érzését.”*

- *„Ezt a mai fiatalabb generációban úgy tudnám jellemezni, hogy egy olyan szó, amit pl: egy társaságon belül használnak, vagy egy menő szó, ami sokat mond a mai fiataloknak.”*

- *„Fiatalos, modern, más nyelvből átvett szavakkal vagy a saját nyelvünkéből kreált szavakkal bővített beszédet.”*

- *„Kissé vulgáris. Szemcsi – napszemüveg, flex – felvágás.”*

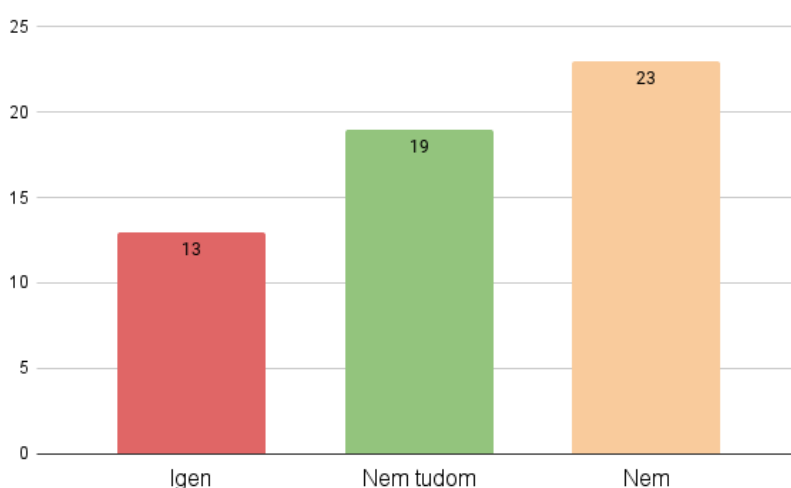
- *„Nem szeretem azt, mivel bunkón hangzik (szemcsi, szoty).”*

- *„Sajátos szóhasználat különböző csoportokon belül.”*

A fentiek alapján elmondható, hogy a legtöbben a fiatalos, modern kifejezésekre gondolnak, ha a szleng kerül szóba. Esetleg arra, hogy ezek valamilyen idegen nyelvből átvett szavak. Funkcionalitásukat tekintve pedig az a lényegük, hogy valamilyen csoport tudja azokat alkalmazni abból a célból, hogy mutassák hovatartozásukat, vagy egyes esetekben, hogy nyelvi gátat képezzenek, tehát a csoporton kívüli emberek ne értsék meg teljesen beszédjüket.

Bemutatásra kerültek a különböző nyelvváltozatok, így most az a kérdés, hogy a kérdőívet kitöltő személyek melyeket ismerik/használják a következők közül: magyar köznyelv, valamely nyelvjárás, szleng, mindet ismeri, de nem használja mindet, mindet ismeri és használja is. Több opció kiválasztására is lehetőség volt, így több adat is született. A kitöltők közül húszan a magyar köznyelvre szavaztak. Itt azonban megjegyzésként hozzá kell tenni, hogy a korábbi kérdésekre szerzett adatok szerint nem mindenki tudja, hogy valójában mit is jelent a köznyelv fogalma, így az itt kapott eredmény nem feltétlenül felel meg a valóságnak. Tizenkilencen azt az opciót választották, hogy mindet ismerik, de nem használják mindegyiket. Következőként hét ember mindet ismeri és használja is. Akik a magyar köznyelvet és emellett a szlenget használják, azoknak tábora négy személyből áll. Három egyén tette le a voksát valamelyik nyelvjárásra, legutolsó sorban pedig egy-egy ember választotta azt, hogy valamely nyelvjárás, szleng, illetve magyar köznyelv, valamely nyelvjárás.

Az ön településén (lakóhelyén) beszélnek valamilyen nyelvjárást? Jelenik meg itt egy újabb kérdés.

10. ábra: Beszélnek-e nyelvjárásban az adott településen?

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

Mint ahogy azt látni lehet, csupán 13 adatközlő gondolja úgy, hogy saját lakóhelyén beszélnek valamilyen nyelvjárást, jelentős mennyiségben pedig azt állítják, hogy nem. Az igennel válaszolók jellemzése az adott nyelvjárásról:

- „Beszélnek nálunk nyelvjárást, azonban nem feltétlenül van olyan jellemzője, amely nagyban eltérne más településektől. Használunk kölcsönszavakat, illetve magyar nyelvjárási kifejezéseket (vót, bót, kü), azonban ez nem csak a mi településünkre jellemző.”

- „Nálunk po zákárpátszki beszélnek (ukrán magyart keverve akár egy mondaton belül is.”

- „Az ukrán és orosz nyelv miatt is szerintem kialakult, illetve megmaradt néhány tájszólás.”

- „Mivel az északkeleti nyelvjárási régió része, így nagyrészt az arra jellemzők vannak jelen a településem nyelvjárásban is (pl. suksükölés, csukcsükölés, nákozás, nyelvjárási szavak stb.). És mivel kisebbségi helyzetről van szó, így kölcsönszavak is megjelennek.”

- „Jelen van a suksükölés, szuksükölés és nákozás.”

- „Az északkeleti nyelvjárás szlavizmussal bővült változata.”

A kérdőívet kitöltők közül huszonegyen beszélik ezt a helyi nyelvváltozatot, tizennyolc ember azt állítja, hogy nem beszéli, ketten pedig nem tudnak választ adni a kérdésre. Az előző részre még visszatérve, látható, hogy jónéhányan érzékelnek bizonyos nyelvjárási elemet településük nyelvhasználatában.

Tudnak-e vajon az adatközlők olyan szavakat, amiket a szomszéd településen másképpen mondanak, mint náluk?

- „Nem.”

- „Kisbégányban rekesz, máshol kerítés.”

- „Inkább 2-3 településsel odébb. Lábtó Izsnyétén (ha jól tudom), minálunk rétoja, amúgy létra. Vagy náluk veréce, nálunk kisajtó, amúgy kiskapu.”

- „Igen. Lajtorja (létra), sürgönyfa (villanypózna), kukorica (málé).”

- „Létra, lajtorja, égbemászó.”

- „Ídes édes helyett, mán már helyett, azírt azért helyett.”

- „Nem jut most eszembe, de biztos van olyan.”

- „Nálunk furik, a szomszéd faluban tacska.”

- „Nem igazán.”

- „Igen, függöny – firhang, bagoly – éccakai sépétó.”

- „Nem tudom.”
- „Nem ismerem.”
- „Fuszekli – zokni.”
- „Kremzli (lapcsánka).”

Bár az itt felsoroltakon kívül több olyan válasz is érkezett a kérdőívre, hogy az emberek nem ismernek, nem tudnak konkrétan olyan szavakat, amelyek eltérnek a szomszéd faluban, azonban ezeket leszámítva mégis érkeztek olyan válaszok, amelyek bemutatják ezeket a jelenségeket.

Minden embernek megvan a sajátos beszédstílusa, nyelvváltozata, azonban kérdéses, hogy minden szituációban, helyen meg kell-e válogatni, hogy hogyan is beszélünk. A nyelvjárást tekintve 38 válaszadó elfogadhatónak, 10 jónak, 5 pedig nem tartja jónak, ha valaki mindig mindenhol csak nyelvjárásban beszél.

Magyarázat az elfogadható választásilehetőségre:

- „Aki ebben nőtt fel, az nem feltétlenül ismeri jól a köznyelvet vagy csak éppen nehéz váltania. Viszont érdemes tudni, hogy milyen környezetben milyen változatot használ az ember.”
- „Talán hivatalos ügyek intézésénél döcögősebb lehet a beszéd pl az ügyintézővel, de egyébként nincs ezzel semmi baj.”
- „Mindenki úgy beszél, ahogy a szülői házban tanulta. Ezen aztán később változtathat.”
- „Nem foglalkoztat ez a kérdés. Néha viszont úgy gondolom, megjátssza magát az, aki „szépen” beszél mások előtt. Viszont a beszélőnek figyelembe kell vennie azt, hogy érthetően adja elő mondandóját. Ezt gátolja, amennyiben nem értik meg az általa nyelvjárásban elmondottakat.”
- „Bizonyos helyek megkövetelik azt, hogy az ember ne nyelvjárásban beszéljen, ezen kívül semmi probléma nincs vele.”
- „Egy életet nem lehet kijavítani!”
- „Nekik ez a természetes. Mindannyian emberek vagyunk bárhogyan is beszélünk. Azért mert épp tájszóval beszél valaki lehet nagyon jó ember és hasznos a társadalomban.”
- „Neki ez a megszokott.”
- „Mi is nyelvjárásokban beszélünk és sokszor megfeledekezünk a köznyelv használatáról.”

- *„Nem zavar, de tudom vannak helyek, ahol „illik” máshogy, köznyelven megnyilvánulni.”*

Akik jónak tartják, ha valaki mindenhol csak nyelvjárásban beszél:

- *„Eredeti.”*
- *„Színesebb a magyar nyelv ez által.”*
- *„Saját „nyelvét” használja, amit kicsi gyermekkorában tanult! Ez egyáltalán nem szégyen, sőt.”*

- *„Fontos, hogy megmaradjanak ezek.”*
- *„Ha csak ezt tudja, akkor ezt kell használnia.”*
- *„Kulturális érték hordozói.”*

Így vélekednek azok, akik nem tartják ezt jónak:

- *„Mert nem mindenki értheti, amit beszél.”*
- *„A nyelv kommunikációs eszköz. Amennyiben a hallgató nem ismeri a beszélő nyelvváltozatát, a kommunikáció kudarcot vall.”*
- *„Az attól függ, hogy hol és mit beszél, egy riporter nem beszélhet szerintem tájszólással.”*

A válaszadók nagyobb része azt vallja, hogy elfogadható, ha valaki mindenhol, minden helyzetben nyelvjárásban beszél, mivel sok esetben talán nem is ismer más változatot, így nem tud kódot váltani. Az viszont mindenképpen előnyös, ha az adott személy több változatot is ismer és fel tudja ismerni, hogy mikor melyiket érdemesebb használnia.

Az adatközlők többsége, pontosabban harminchatan elfogadhatónak tartják, ha valaki szlenget beszél, tizenheten nem tartják ezt jónak, a maradék egy ember pedig az előző ellentétjét vallja.

Elfogadhatónak tekintik, mivel:

- *„Saját körön belül nincs ezzel gond, főleg ha egyébként tud az illető „szépen” is beszélni.”*
- *„Magánügynek tartom. Viszont belőle lehet bizonyos következtetéseket levonni. Még ha azok nem is felelnek meg a valóságnak.”*
- *„A fiataloknál ez most menő, engem nem zavar.”*
- *„Elfogadom, de azért tudnia kell mindenkinek milyen helyen van és kivel beszél éppen.”*
- *„Mindenkori úgy fejezi ki magát, ahogy akarja.”*
- *„Elfogadom, mert sokszor nekem is könnyedség azt használni.”*

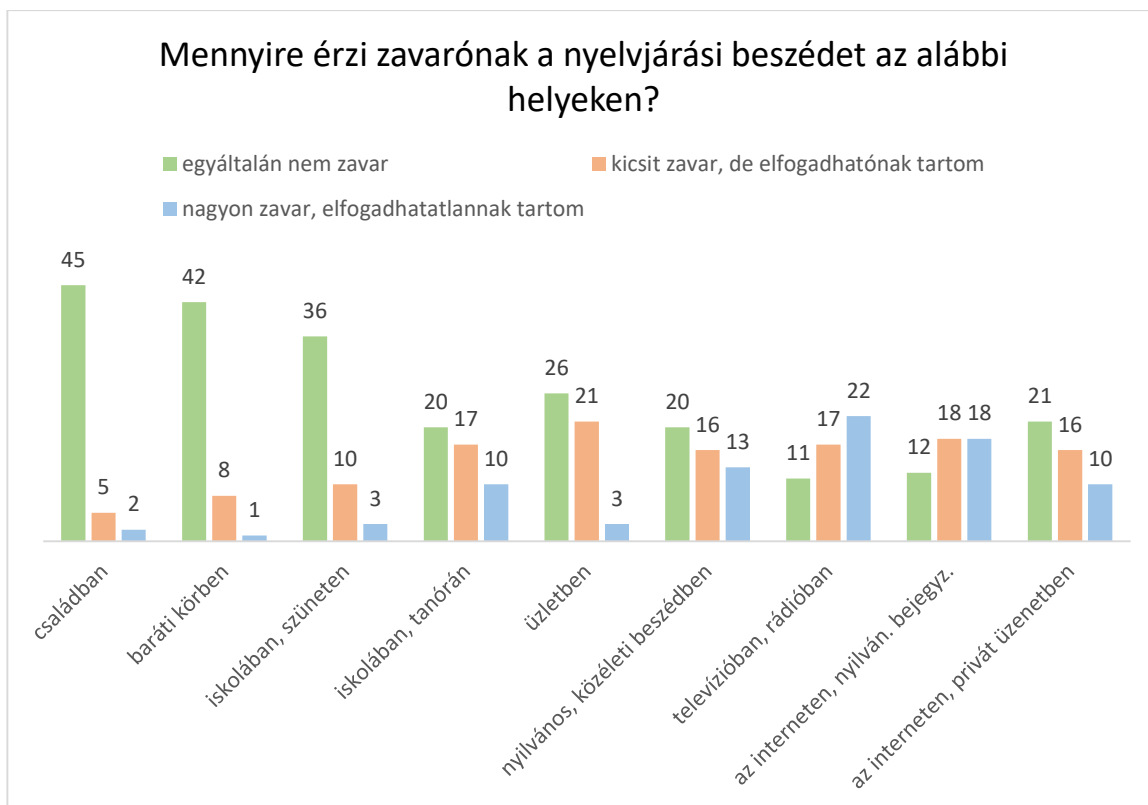
- „Elfogadható, hogy a fiatalok új szavakat vezetnek be.”
- „Ha érti a másik fél, úgy gondolom nincs vele baj, viszont nem mindegy kiről van szó.”

Akik nem tartják jónak, azok ezzel magyarázzák:

- „Rontja a fületem.”
- „Elidegeníti a magyar nyelvet.”
- „Ahogy írtam, elcsúfított változata a gyönyörű magyar nyelvnek.”
- „Elfelejtik egy idő múlva a szép magyar beszédet.”
- „Nagyzálás.”
- „Nem tartom helyesnek a szleng használatát egyszerűen azért, mert nem mindenki (főleg az idősebb korosztály) érti, azon kívül sok szlengben használt szónak van rendes magyar megfelelője is.”
- „Nem szép és érthetetlen.”

Utolsó körben pedig nem érkezett indoklás arra, hogy miért jó, ha valaki szlenget beszél. A másik két végletet összegezve a semlegesebb nézőpontot reprezentálók azzal indokolják válaszukat, hogy a szlengnek is megvan a helye, tehát elfogadható, ha egyes csoportok élnek annak a használatával, illetve ha a fiatalok beszédére ez jellemző, akkor nem kell erre negatívan nézni. Az a tábor, amelyik nem tartja jónak a szleng beleszövését a kommunikációba úgy tartja, hogy ezek a kifejezések rontják, csúfítják a magyar nyelvet, valamint a különböző szleng elemek érthetetlenek mások számára.

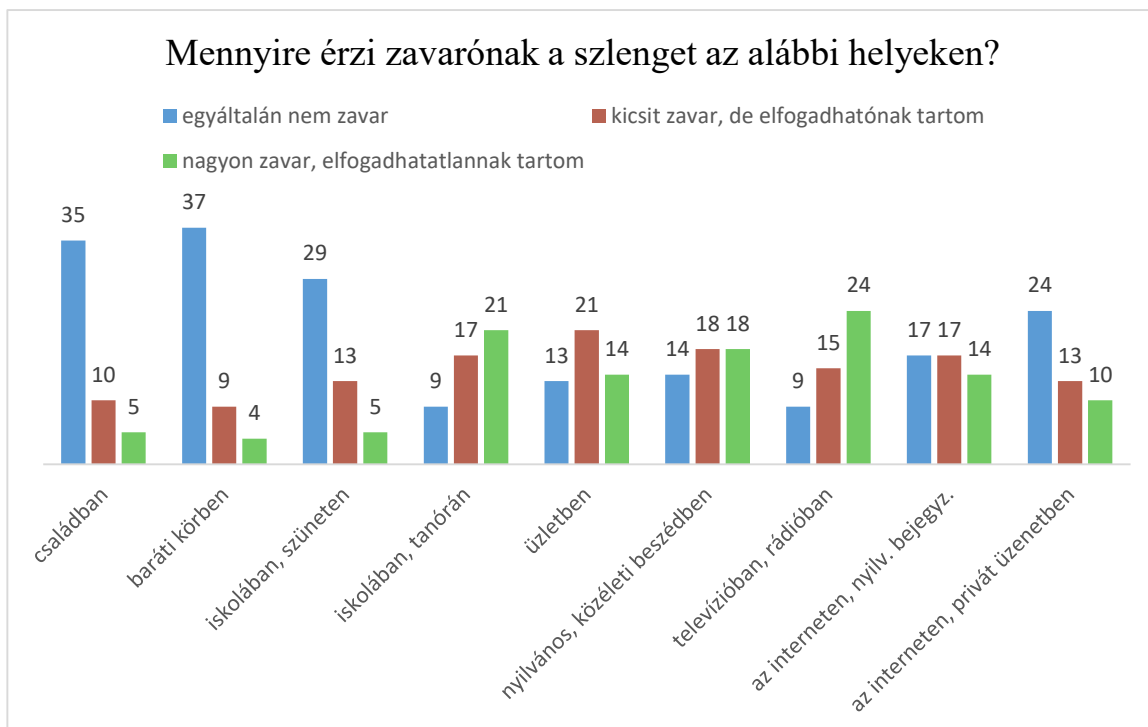
A soron következő statisztikák azt szemléltetik, hogy a válaszadók mennyire érzik zavarónak a nyelvjárási beszédet, illetve a szlenget különböző színtereken (család, nyilvános beszéd, stb.). Elsőként a nyelvjárással kapcsolatos adatok.

11. ábra: A nyelvjárás különböző helyeken.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

Most pedig ugyanezekkel a feltételekkel következzen az emberek megítélése a szlenggel kapcsolatban. Vajon hogyan vélekednek az adatközlők a szleng használatáról különféle helyeken a kommunikáció során?

12. ábra: A szleng különböző helyeken.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

A fenti tömör információhalmaz többek között arra ad rálátást, hogy az olyan szintereken, ahol közelebbi kapcsolatban vannak az emberek egymással, mint például a család, baráti kör, esetleg osztályközösség, ott kevésbé zavarja az embereket az, ha valaki nyelvjárásban, szlenget beszél. Az olyan helyeken, ahol az van elfogadva a köztudatban, hogy a standard nyelvváltozatot kell használni, ott már sokkal inkább zavarja ez az embereket. Sokan tehát úgy gondolják, hogy nyilvános beszédekben, a televízióban és minden egyéb helyen, amely nem egy bensőségebb kapcsolatot fenntartó háttérrel rendelkezik, ott inkább az számít adekvátnak, ha az emberek mellőzik a nyelvjárási elemeket, valamint a szlenget.

Még a nyelvjárás témakörénél maradva, 48 válaszadó sajnálná ha eltűnnének a nyelvjárások, 7 ember viszont nem sajnálná.

A nemmel válaszolók indoklása:

- *„Már ősmagyart sem használunk.”*
- *„Elég lenne egy.”*

Ezzel szemben pedig az igenlő válaszhoz tartozó gondolatok:

• *„A nyelvjárás minden nyelv szerves része. Tehát sajnálatos lenne, ha már csak a köznyelvi változat maradna meg.”*

• *„Minden értékért kár, ami eltűnik. De mivel ez egy élő folyamat része, ezt így kell elfogadni. Amúgy, a nyelvi globalizáció ellenére, talán új nyelvjárások is születnek. Mint a nálunk oroszról majd ukránból átvett szavak, mondatszerkesztési jellegzetességek hatására.”*

- *„Szegényebb lenne a magyar nyelv.”*
- *„A történetünk (történelmünk) része, szerintem ezeket jó megőrizni.”*
- *„A nyelv elveszítené sokszínűségét.”*
- *„Eltűnne a szép anyanyelvünk.”*
- *„Eltűnne az identitás.”*
- *„Mert a nyelvjárás része a személyiségemnek és az identifikációmnak.”*
- *„Mert értéket képvisel.”*
- *„Színesíti a nyelvet.”*
- *„Ez az adott falu vagy város jellegzetessége.”*

A megadott példák több választ is adnak arra a kérdésre, hogy sajnálatos lenne-e, ha eltűnnének a nyelvjárások. Identitásjelölő funkcióval rendelkeznek, részét képezik egy

kultúrának, értéket képviselnek, színesebbé teszik a magyar nyelvet. Tehát mind személyes, mind közösségi okokból fontos az emberek számára, hogy megmaradjanak a nyelvjárások.

Mit jelent az ön számára a nyelvjárási beszéd? Érkezik a következő kérdés, amelyre négy választási lehetőség állt a kitöltők rendelkezésére. A legtöbben azt választották, hogy megőrzendő hagyomány és emellett identitáskifejező eszköz. Míg ezzel szemben a legkevesebb szavazatot az kapta, hogy haszontalan régiség. Sokan három opciót is megjelöltek: kommunikációs eszköz, megőrzendő hagyomány, identitáskifejező eszköz. Egyesek pedig a felsoroltak közül csak egyet jelöltek be. Ebből is látszik, hogy a kárpátaljai magyarok számára fontos a nyelvjárás megléte és megmaradása.

A kérdőív végéhez közeledve nyolc állítás jelent meg az emberek előtt, melyekről el kellett dönteniük, hogy milyen mértékben értenek egyet azokkal. A skálán az 1-es azt jelzi, hogy az adatközlő egyáltalán nem tartja igaznak a leírtakat, az 5-ös pedig azt, hogy igaznak tartja, teljesen egyetért vele. A diagramon szereplő betűk a nyolc állítást jelölik: a – ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban, b – a nyelvjárás a köznyelv romlott változata, c – az iskolában csak köznyelven kell beszélni, d – a nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat, e – jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást, s ismerjük a köznyelvet is, f – a nyelvjárásban beszélő ember műveletlen, g – aki szlenget használ, igénytelen a nyelvhasználatot illetően, h – a más nyelvből átvett kölcsönszavak károsak a nyelvre.

13. ábra: Vélemények az állításokkal kapcsolatban.

Forrás: Saját szerkesztésű diagram.

Az ábrát megnézve rögtön szembetűnik néhány eredmény. Elsőkörben az állapítható meg, hogy számos ember véleménye szerint ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban. Korábban már bemutatásra került, hogy az adatközlők egy része úgy tartja, hogy ők, valamint környezetük az irodalmi nyelvváltozatot használja. Így tehát ez az eredmény nem meglepő. Következésképp az figyelhető meg, hogy az emberek jelentős hányada nem tartja a nyelvjárást a köznyelv változatánaként. Ez pozitív attitűdként állítható be, illetve azt is jelzi, hogy az emberek hajlamosak elfogadni a nyelvjárásban való beszéd fontosságát. Tovább haladva feltűnik, hogy számos adatközlő gondolja azt, hogy jó az, ha valaki nyelvjárásban beszél, de emellett ismeri a köznyelvet is. Ebből az következtethető ki, hogy minden nyelvváltozatnak megvan a maga helye és ideje a használatát tekintve.

Legutolsó kérdésként arra válaszoltak az adatközlők, hogy véleményük szerint hatással van-e az internet, a közösségi oldalak a nyelvre, beszédre? Hogyan?

- *„Véleményem szerint hatással vannak, hiszen például idegen szavakat hozhatnak be. Illetve eleve a technikához kapcsolódó kifejezések is mindig bővülnek.”*

- *„Nem.”*

- *„Igen. Csordaszellem.”*

- *„Igen, a szlengek is így alakulnak és lesznek egyre gyakoribbá.”*

- *„Igen, a fiatalok sok mindent hajlamosak utánózni, amit az interneten látnak, és hallanak.”*

- *„Igen, mivel mindenki ki akar tűnni és próbál épp úgy viselkedni, beszélni, mint a sztárok, akik posztolnak.”*

- *„A fiatal generációra főként, hisz ott kommunikálnak a legtöbbet manapság!”*

- *„Igen, mivel többen is megtanulják az új szavakat.”*

- *„Mindenképpen. Már csak ezek megjelenésével is sok olyan kifejezést kezdtünk el használni, amelyeket előtte nem használtunk, lehetséges, hogy nem is ismertünk vagy ma már más jelentésben használjuk mint előtte.”*

- *„Negatív hatással vannak rá, degradálják.”*

- *„Nagyon sok csúnya szavakat használnak a médiában és az interneten, amit különösen a gyerekek rögtön átvesznek.”*

- *„Sokan tájékozódnak ott és ragadnak a szlengek.”*

- *„Igen, sok butaság ragad az internetről az emberekre.”*

A legtöbb válaszadó véleményét az teszi ki, hogy az internet és a különböző közösségi médiák hatást gyakorolnak a beszédre. Mint ahogy az esetek többségében, úgy itt is az figyelhető meg, hogy semleges és negatív gondolatok születtek, konkrétan pozitívat azonban nem igazán lehet észlelni. Az viszont kétségtelen, hogy az interneten keresztül számos olyan szó tárul az emberek elé, amelyek egy bizonyos időn belül elterjedhetnek a beszélők körében. Az viszont már egy másik téma, hogy kik veszik át ezeket és ki hogyan viszonyul az újdonságokhoz.

VIII. ÖSSZEFOGLALÁS

A szakdolgozat röviden összefoglalja a nyelvváltozat témakörébe tartozó fogalmakat és jellemzi azokat. Ezen felül a munka nagyobb részét a különböző nyelvváltozatok megítélése három település lakóinak körében teszi ki, mely egy kérdőíves felmérés keretein belül valósult meg.

A kutatás eredményeinek bemutatása előtt felvázolásra kerültek olyan fogalmak, mint a nyelv, nyelvváltozat, nyelvjárás, szleng. Ezenfelül említésre kerültek a kárpátaljai magyar nyelvhasználat jellegzetességei és az ehhez kapcsolódó attitűdök. Legutolsó sorban pedig a három kutatópont rövid ismertetése is szerepel a munkában.

Elmondható, hogy a kérdőív által szerzett eredmények szinte maximális mértékben alátámasztják feltételezéseim hitelességét. A különböző nyitott kérdésekre kapott válaszoknál megfigyelhető, hogy sokan mennyire kötődnek a magyar nyelvhez, vagyis az anyanyelvükhöz, melyet pozitív jelzőkkel illetnek. Saját településük nyelvhasználatát is a legtöbben szépnek tartják. Néhány válasznál azonban felbukkan az objektív szemlélet, mivel érkeztek olyan indoklások, melyek azt sugallják, hogy ez a hozzáállás leginkább annak köszönhető, hogy az emberek egyszerűen ezt a nyelvváltozatot szokták meg, ezzel fejezik ki magukat, így tehát számukra ez a természetes. Vagyis ha más nyelvterületen élnének, akkor arról a változatról nyilatkoznának így.

A standard és nem standard változatokat illetően bebizonyosodott az a hipotézisem, miszerint nem mindenki tud különbséget tenni a kettő között, ebből adódóan pedig egyesek úgy hiszik, hogy ők a „tisztá” irodalmi nyelvet beszélik. Ez annak köszönhető, hogy vidékünkön hosszú ideig nem tanították azt az iskolákban, hogy milyen eltérések vannak a két változat között, valamint a tanulók számára nem lett elmagyarázva, hogy a nyelvjárásban való kommunikálás nem számít hibának, nem szabad emiatt senkit sem megszégyeníteni. Az oktatási intézmények legtöbbszörében mind a mai napig a standardot részesítik előnyben a pedagógusok, így nehéz elhagyni a régi berögződést a nyelvhasználattal kapcsolatban.

Következő hipotézisemként azt fogalmaztam meg, hogy a kárpátaljai magyarok egy bizonyos része „csúnyának” hiszi a más magyar nyelvterületen élők beszédét. Ezen feltételezés mögött van valamilyen igazság, azonban sokkal kevesebb kifejtés egyezik meg ezzel, mint ahogy azt gondoltam. A budapesti beszédre érkeztek olyan válaszok, hogy az nagyon úri vagy éppen modern, ezért nem felel meg mindenki tetszésének. Egészében véve a magyarországi magyarok beszédét egyes személyek elcsúfítottnak, érthetetlennek

tartják. Ezzel ellentétben azonban van, aki úgy véli, hogy Magyarországon tisztán és kifejezően beszélnek.

A szleng használata különböző véleményeket váltott ki az adatközlőkből. A fiatalabb generáció nem lát bennük különösebb problémát, az idősebbek közül azonban sokan nem értik, hogy mire jó, vagy miért olyan népszerű az újfajta kifejezések alkalmazása. Érkeztek olyan megjegyzések, melyek azt állítják, hogy a szleng használata rontja a magyar nyelvet, sérti az ember fülét, illetlen, nagyzólként hat és jobb lenne helyettük a széleskörben ismert, köznyelvi változatokat használni. Azt azonban érdemes megjegyezni, hogy a szleng nem egy újkeletű jelenség, csupán minden időszaknak megvannak a saját jellegzetességei, melyek nem jutnak el minden réteghez egyforma mértékben, így a mostani idősebb korosztály nem feltétlenül érti meg a jelen pillanatban populáris kifejezéseket, azonban a jövőben ugyanez fog megtörténni azokkal, akik napjainkban fiatalnak számítanak.

Végül pedig az a hipotézis is igaznak bizonyul, miszerint a nyelv és a nyelvjárás identitásjelző funkcióval bírnak. Ezekben nevelkedik fel az ember, rámutatnak a kultúrára és elengedhetetlenek a kifejezés szempontjából. A beérkezett adatok alapján megállapítható, hogy sokan sajnálnák, ha kivesznének a nyelvjárások, hiszen ahogy már szó volt róla, ezek fontosak szerepet töltenek be az identitás formálásában.

Összességében arra lehet következtetni, hogy a nyelv és a különböző nyelvváltozatok nagy befolyással vannak az ember személyiségére, azonban így is előfordul, hogy bizonyos változatokat stigmatizáció éri a hosszú évtizedekig jelenlévő elavult szemlélet miatt.

IX. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A. Jászó Anna 2007: A magyar nyelv könyve. Budapest: Trezor Kiadó.
2. Beregszászi Anikó 2009: Anyanyelv-oktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálta lehetőségek. In. Karmacsi Zoltán és Márku Anita szerk. *Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században*. Ungvár: PoliPrint. 20–25.
3. Beregszászi Anikó 2012: A nyelvi változatosságnak mint ösztönös nyelvi tapasztalatnak a szerepe a kárpátaljai magyar anyanyelvi oktatásban. In. Kohut Attila és Penckófer János szerk. *Acta Academiae Beregsasiensis*, Ungvár: PoliPrint Kft. 63-68.
4. Beregszászi Anikó 2016: Defficles nugae. Terhes semmiségek a középiskolai magyar nyelv tantervben. In Hires–László Kornélia szerk., *Nyelvhasználat, kétnyelvűség*. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból 2. Ungvár, Autdor–Shark. 209–218.
5. Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2003: A helyi nyelvváltozatok presztízse, megítélése. In. Cserniczkó István szerk. *A mi szavunk járása*. Ungvár: PoliPrint. 247–250.
6. Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2007: „Beszélhetünk-e egységesen a kárpátaljai magyar nyelvjárások”-ról? In. Cserniczkó István és Márku Anita szerk. *Hiába repülsz te akárhová... Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához*. Ungvár: PoliPrint. 15.
7. Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2011: A nyelvjárások és az iskola. In Kozmács István és Vančonek Krenmer Ildikó szerk. *A csitári hegyek alatt*. Írások Sándor Anna tiszteletére. Nyitra: Arany A. László Társulás–Konstantin Filozófus Egyetem Közép–európai Tanulmányok Kara. 23
8. Beregszászi Anikó–Dudics-Lakatos Katalin 2019: Utak és tévutak az anyanyelvi nevelésben a kárpátaljai magyar középiskolákban. In. Cserniczkó István és Márku Anita szerk. *A nyelvészet műhelyeiből*. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból V. Ungvár: Autdor-Shark. 150–164.
9. Botlik József 2001: Gát. Budapest: Száz magyar falu könyvesháza.
10. Cserniczkó István 2003c: A magyar nyelv Kárpátalján–ahogyan a „valódi beszélők” látják. In. Cserniczkó István szerk. *A mi szavunk járása*. Ungvár: PoliPrint. 221–225.

11. Csernicskó István 1998: A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján). Budapest: Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
12. David Crystal 1998: A nyelv enciklopédiája. Budapest: Osiris Kiadó.
13. Dudics Katalin–Gazdag Vilmos 2023: Dialektológiai alapismeretek filológus hallgatók számára. Törökbálint: Termini Egyesület.
14. Dudics Lakatos Katalin 2018: Mit neveznek nyelvjárásnak a kárpátaljai magyar iskolákban? In. Nagy-Kolozsvári Enikő és Kovács Szilvia szerk. *Multikulturalizmus és diverzitás a 21. században*. Ungvár: RIK-U Kft. 85-87.
15. Edward Sapir 1921: A nyelv: Bevezetés a beszéd tanulmányozásába. New York: Harcourt, Brace and Company.
16. Gazdag Vilmos 2021: Szláv elemek a kárpátaljai beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban. Törökbálint: Termini Egyesület.
17. George L. Trager 1949: The field of linguistics. Norman: Battenberg Press.
18. Hangay Zoltán 1988: A társadalmi nyelvváltozatok tagolásáról. In. Kiss Jenő és Szűts László szerk., *A magyar nyelv rétegződése*, I. Akadémia Kiadó, Budapest. 408-414.
19. Jánk István 2017: A sztenderd és ami mögötte van. Internetes forrás: <https://www.nyest.hu/hirek/a-sztenderd-es-ami-mogotte-van> Megtekintés ideje: 2024. 02. 11.
20. Jánk István 2017: Mit hoz magával a gyermek és mit kezd ezzel az iskola? Internetes forrás: <https://www.nyest.hu/hirek/mit-hoz-magaval-a-gyermek-es-mit-kezd-ezzel-az-iskola> Megtekintés ideje: 2024. 02. 11.
21. Jánk István 2022: A különféle nyelvváltozatok helye, szerepe az anyanyelvi nevelésben: régi problémák, új megközelítések. *Ephemeris Hungarologica*. 1. sz. / 2022, 21-38.
22. Kálmán László–Trón Viktor 2005: Bevezetés a nyelvtudományba. Budapest: TINTA Könyvkiadó.
23. Kiefer Ferenc 2006: Magyar nyelv. Budapest: Akadémia Kiadó.
24. Kiss Jenő 2001: Dialektológia és nyelvtudomány: hagyomány és korszerűség. Internetes forrás: https://mta.hu/data/dokumentumok/i_osztaly/1_osztaly_szekfoglalok/Kiss_Jeno_szekfoglalo_20011112.pdf Megtekintés ideje: 2024. 03. 17.
25. Kiss Jenő 2008: A nyelvi változás – kutatói dilemmák. *Magyar nyelv*. 104. évf. 3. sz. / 2008, 257-274.

26. Kiss Jenő 2017: A nyelvjárások. In. Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A magyar nyelv jelene és jövője*, Gondolat Kiadó, Budapest. 199-221.
27. Lanstyák István 1998: *Nyelvünkben – otthon*. Dunaszerdahely: NAP Kiadó.
28. Lehoczky Tivadar 1881-1882: *Bereg vármegye*. Ungvár: Pollacsek Miksa Könyvnyomdája.
29. Molnár József–Molnár D. István 2005: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Ungvár: PoliPrint Kft.
30. Noam Chomsky 1957: *Syntactic Structures*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co.
31. Parapatics Andrea 2013: *Fiatalok nyelvi mentalitása és a szleng*. Budapest.
32. Paul Roberts 2002: A szleng és rokonai. In. Várnai Judit Szilvia és Kis Tamás szerk., *A szlengkutatás 111 éve*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 131-140.
33. Robert A. Hall 1968: *An essay on language*. Philadelphia: Chilton Books.
34. Sándor Klára–Kampis György 2000: *Nyelv és evolúció*. *replika*. 40. sz. / 2000, 125-143.

X. РЕЗІЮМЕ

У тезах коротко узагальнено та описано концепції, пов'язані з темою мовного розмаїття. Крім того, більша частина роботи присвячена сприйняттю різних мовних різновидів серед мешканців трьох муніципалітетів, яке було проведено в рамках анкетного опитування.

Перед тим, як представити результати дослідження, було окреслено такі поняття, як мова, мовний варіант, діалект, сленг. Крім того, було згадано про особливості використання угорської мови на Закарпатті та пов'язані з цим ставлення. Насамкінець, але не менш важливо, подано короткий опис трьох пунктів дослідження.

Справедливо буде сказати, що результати, отримані з анкети, майже максимально підтверджують правильність моїх припущень. У відповідях на різні відкриті запитання я бачу, як багато людей прив'язані до угорської мови, тобто до своєї рідної мови, яку вони описують як позитивну. Більшість з них також вважають красивим використання мови свого муніципалітету. Однак у деяких випадках з'являється об'єктивний погляд, оскільки є аргументи на користь того, що таке ставлення здебільшого пов'язане з тим, що люди просто звикли до такого розмаїття мов, так вони виражають себе, а отже, це для них природно. Іншими словами, якби вони жили в іншому мовному середовищі, вони б поставили його на п'єдестал.

Щодо стандартного і нестандартного варіантів, то моя гіпотеза про те, що не всі знають різницю між ними, а дехто вважає, що розмовляє "чистою" літературною мовою, підтвердилася. Це пов'язано з тим, що довгий час у нашому регіоні в школах не викладали відмінності між двома варіантами, не пояснювали учням, що спілкування діалектом не є помилкою і що за це не треба соромитися. У більшості навчальних закладів вчителі й сьогодні надають перевагу стандарту, тому важко відмовитися від старих укорінених способів використання мови.

Далі я висунув гіпотезу, що певна частина закарпатських угорців вважає мову інших угорців, які живуть в інших угорськомовних регіонах, "потворною". У цій гіпотезі є частка правди, але набагато менше пояснень збігається з нею, ніж я думав. Промова в Будапешті отримала відгуки про те, що вона дуже джентрифікована або навіть модернізована і тому не всім до смаку. Загалом, виступ угорців в Угорщині дехто вважає спотвореним і незрозумілим. Дехто, навпаки, вважає, що угорці в Угорщині розмовляють чітко і виразно.

Використання сленгу викликало різні думки респондентів. У той час як молоде покоління не бачить у цьому особливої проблеми, багато хто зі старшого покоління не розуміє ні мети, ні популярності нових термінів. Були коментарі про те, що сленг шкідливий для угорської мови, образливий для слуху, недоречний і зухвалий, і що було б краще використовувати більш широко відомі розмовні варіанти замість нього. Варто зазначити, однак, що сленг не є недавнім явищем, але що кожен період має свої особливості, які не охоплюють всі верстви однаково, так що старше покоління сьогодні не обов'язково розуміє популярні зараз вирази, але те ж саме станеться в майбутньому з тими, хто сьогодні молодий.

Нарешті, гіпотеза про те, що мова і діалект виконують функцію маркування ідентичності, також підтвердилася. Це те, з чим люди виростають, це культурний маркер і це важливо для самовираження. Отримані дані свідчать про те, що багато людей шкодували б про зникнення діалектів, які, як уже згадувалося, відіграють важливу роль у формуванні ідентичності.

Загалом, можна зробити висновок, що мова та її різновиди мають великий вплив на особистість людини, але деякі різновиди все ще можуть бути стигматизовані через застарілі погляди, які існують десятиліттями.

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Barna Alexandra_Magyar szak_Szakdolgozat_2024-1.pdf

Ким подано:

Аніко Чурман

Дата перевірки:

2024-05-17 20:45:04

Дата звіту:

2024-05-22 12:52:16

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

56

Кількість слів:

13313

Схожість 4%	Збіг: 43 джерела	Вилучено: 0 джерела
Інтернет: 13 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 1%	Кількість: 42 джерела	Перефразовано: 359 слова
Цитування 4%	Цитування: 31	Всього використано слів: 784
Включення 0%	Кількість: 0 включення	Всього використано слів: 0
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 1 слова